

TARTALOM

A Kozma Pályázat díjazott tanulmányai

DR. MOLNÁR EDINA:

A tisztességtelennek minősülő általános szerződési feltételek, s a fogyasztók érdekében történő ügyészi tevékenység lehetőségei

Szakmai tanulmányok

DR. SIPOS LÁSZLÓ:

Az állatvédelem, a civil szféra és az ügyészség

DR. VENCZL LÁSZLÓ:

Különleges katonai tanácsok működése az Amerikai Egyesült Államok
terrorizmus elleni küzdelmében

DR. SZENDREI GÉZA:

Hires Emberek, régi ügyészek: Edvi Illés Károly

Egyesületi Hírek

Az Ügyészek Országos Egyesülete 2001. december 5-ei
Küldöttközgyűlésén megválasztott tisztségviselők névsora

Az Ügyészek Országos Egyesületének módosított alapszabálya

Könyvek

KÖNYVISMERTETŐ

DR. EGEDI ANITA:

Freda Adler – Gerhard O.W. Mueller-William S.Laufer: Kriminológia

SÜMEGINÉ DR. TÓTH PIROSKA:
VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL

A TISZTESSÉGTELENNEK MINŐSÜLŐ ÁLTALÁNOS SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK, S A FOGYASZTÓK ÉRDEKÉBEN TÖRTÉNŐ ÜGYÉSZI TEVÉKENYSÉG LEHETŐSÉGEI

A rendszerváltás óta hazánkban egyre nagyobb nyilvánosságot kapnak a fogyasztóvédelmet érintő kérdések, többet foglalkozik e témával a média, rámutatva például a közszolgáltatások terén jelentkező problémákra. Öröndetes tény, hogy a felsőoktatási intézmények egy részének oktatási programjában is megjelent kötelező vagy választható tantárgyként a fogyasztóvédelem.

A fejlett tömegtermelés viszonyai között megdőlt a klasszikus közgazdaságtan azon elmélete, miszerint létezik a piacon tökéletes verseny, amelyben a termelés és a fogyasztás összhangba kerül, s a piaci mechanizmus szabad fogyasztói döntéseket eredményez. Éppen ellenkezőleg, a vevő, a fogyasztó egyre kiszolgáltatottabbá válik, hiszen piaci döntéseiben nem elsősorban objektív szükségletei motiválják, hanem sokszor a szinte erőszakos reklám - és marketing módszerek, ott is ahol számos lehetőség közül választhat. Ahol pedig nincs választásra módja, mert valamely szolgáltató, termelő monopol helyzetben van, ott kénytelen számára hátrányos körülményeket is elfogadni. Jellemzően ilyen helyzetet teremthetnek a tisztességtelen feltételeket, egyoldalú előnyöket magukba foglaló általános szerződési feltételek.

A tömeges szerződések standardizációja az ipari társadalmakat jellemző felgyorsult gazdasági élet szükségszerű következménye. Napjaink modern világában mindannyian találkozunk a szerződéses kapcsolatokat szervező, befolyásoló általános szerződési feltételekkel (ászf.), melyeket az erősebb gazdasági pozícióban lévő fél határoz meg, rosszabb esetben így, hogy azok számára visszaélészerű, indokolatlan előnyöket eredményeznek. A téma "mindennapisága" ellenére sokan a fogyasztók közül értetlenül és tudatlanul állnak e feltételekkel szemben., nem ismervén lényegüket, a polgári jog és a fogyasztóvédelmi jogszabályok nyújtotta védekezési módokat. Jelen tanulmány foglalkozik az ászf-ek , a szabványszerződések általános mutatóival, röviden érintve más országok szabályozását, különösen az Európai Közösség 1993-ban beiktatott irányelvét, valamint a közelmúlt és az uniós szabályokhoz alkalmazkodott jelen magyarországi szabályanyagával, rámutatva a tisztességtelen feltételek elleni, a fogyasztók érdekében történő ügyészeti tevékenység lehetőségeire is.

I. A szabványszerződések problémái

A szabványszerződésekre és az egyes szerződések részét képező általános szerződési feltételekre hasonló problémák, kérdések felvetődése jellemző. A modern áruforgalom jellegzetes szerződésai igen kevésbé emlékeztetnek arra a modellre, amelyre a szerződések hagyományos jogi szabályozása felépül. Keletkezésüket nem előzi meg

a felek hosszadalmas alkudozása, tartalmuk kialakítása nem kölcsönös tárgyalások során történik. A szerződések megkötésére szervezett gazdasági környezetben kerül sor, tipikusan a materiális szolgáltatást teljesítő fél általános szerződési feltételei szerint, amelyek a leendő jogviszony tartalmát valamennyi szerződő partner irányában egységesen és meglehetősen részletességgel határozzák meg, s amelyeket a szerződő fél általában vita nélkül elfogad. Az így módon létrejött standardizált szerződések a modern gazdaságban tipikus formákká váltak. ¹ Mértéktartó becslések szerint is a megkötött szerződések 60-70 %-át ilyen formában hozzák létre. Jellemző ezekre, hogy már a szerződéskötés előtt meghatározóvá vált az egyik szerződő fél akarata, aki előre elkészítette a formulákat, az diktálja a feltételeket. A blanketták már előre tartalmazzák a diszpozitív szerződéses szabályoktól való eltérést, azok kiegészítését, gazdasági értelemben hatékonyak. A kifejezések uniformizáltsága lehetővé teszi, hogy elkészítőik előre kalkulálják a kockázatot, esetleg kiküszöböljék azt.

A szabványosított formulák előretörése több szempontból is megrendítette a szerződéses jog tradicionális elveit, problémák sorát idézte elő az elméletben és a gyakorlatban egyaránt. A szerződés hagyományos modelljében az alku sajátos kockázatelepítési szerepet is betölt: a felek kölcsönös tárgyalásai során az eredetileg szembenálló érdekek kiegyenlítődnek, a gazdasági törvények által determináltan egyensúlyba kerülnek. A szabványszerződések létrejöttét ugyanakkor nem előzik meg kölcsönös tárgyalások, az alku önvédelmi és kockázatelepítő funkciója nem érvényesül. Ennek gyakori következménye, hogy a szerződő fél a jogviszonyból eredő jogai és kötelezettségei pontos tartalmát nem ismeri, mivel a szerződéskötés sajátos körülményei között csak ritkán van mód a rendszerint terjedelmes ászf-ek előzetes áttekintésére, befolyásolja ezt az információk hiánya is. A felek eltérő alkupozíciója folytán a formulák megváltoztatása nem igen lehetséges. A szerződő fél szabadsága mindössze a szerződés meg nem kötésének szabadságára korlátozódik.

Az általános szerződési feltételek időbeli kialakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy kidolgozásukra akkor kerül sor, ha sokszor és tömegesen jönnek létre hasonló jellegű szerződéses kapcsolatok. A szabványszerződések előképei ennek megfelelően már igen korán kibontakoztak a gazdaság azon területein, ahol az üzleti szempontok egy vállalkozónak több partnerrel szemben azonos vagy hasonló feltételekkel történő kapcsolatát motiválták. Ilyen jellegűek voltak mindenekelőtt a munkaszerződések, a biztosítás, a fuvarozás, valamint a XIX. század második felétől a közszolgáltatások. A szabványszerződések valódi áttörését azonban a tőkés nagyipar, a tömegtermelés létrejöttéhez lehet kapcsolni. A vállalatok már nem koncentrálnak csupán az egyéni igények kielégítésére, így tömegméretben produkálnak tipizált árukat és szolgáltatásokat. Érdekeltté válnak a fogyasztás irányításában, a termelés racionalizálása szükségképpen maga után vonja az értékesítési folyamat

racionalizálását , tervezését, költségeinek csökkentését. Törekcszenek arra, hogy hasonló jellegű termékeiket valamennyi szerződő partnerrel szemben egységes feltételek alapján hozzák forgalomba. Ezzel az értékesítési folyamat felgyorsul, egyszerűsödik: megszűnik a kétoldalú tárgyalásokkal együtt járó idővesztés, az alkuban rejlő bizonytalansági faktor. Ugyancsak egyszerűbbé válik ezáltal a vállalati belső ügyvitel, ez pedig költségkímélő tényező. Ez az uniformizált vállalati értékesítési rend módot ad az üzleti kockázat behatárolására, az általános szerződési feltételekkel a vállalat elhárítja a már nem kalkulálható jövőbeli veszteséget. 2

Indokolt lehet a vállalatok egymás közötti , valamint a vállalat és a fogyasztó közötti megállapodások megkülönböztetése. Az egyenlőtlen szerződési helyzetek "par excellence" területét ez utóbbiak, a fogyasztói szerződések alkotják. A vállalat és fogyasztó között eleve pozícionális különbséget eredményez a szerződéskötés célja: míg az előbbi részére ez mindennapos, tömegméretekben jelentkező, rutinszerű üzleti mozzanat , addig az utóbbi a szerződéssel valamely életszükségletét elégíti ki. A lakosság részére a szolgáltatásokat a műszaki, kereskedelmi és propaganda eszközök egész arzenálját felvonultató, szakértő apparátussal rendelkező szervek nyújtják. Velük szemben még az átlagosnál tájékozottabb állampolgárok is védtelenek, az egyes termékek műszaki jellemzőit, a szolgáltatási formák sajátosságait többnyire nem ismerik, így az egyes szerződési feltételek között is ritkán képesek eligazodni. A vállalatokat egyértelmű szakismereti fölény jellemzi magánszemély fogyasztóikkal szemben, míg a fogyasztó többnyire nem gondolkodik a lehetséges jogi következményekben, ezen a téren inkább passzív marad, őt elsősorban a szolgáltatás tényleges lebonyolítása érdekli. Ezért gyakran még ott sem vitatkozik a feltételekben , ahol alkura esetleg módja lenne. A lojális fogyasztói magatartást továbbá nem egyszer motiválja az a szociálpszichológiai megfontolás: "*a feltételeket nem vitatom, hiszen mások is így tesznek*". A vállalat részére általános feltételeinek elfogadását nagyban megkönnyítik a blanketták megszerkesztésének nyomdatechnikai lehetőségeit is. Az egyoldalúan előnyös kikötések ugyanis gyakran alig észlelhetők az apró betűkkel tipografált, sűrűn nyomtatott szövegekben, felfedezésük esélyét pedig tovább csökkenti, ha a nyomtatvány hátoldalára kerülnek, esetleg félrevezető felcím alatt . Hasonló eredményre vezet, ha a feltételeket nem is tüntetik fel, hanem arra csak hivatkoznak. E módszer gyakran együtt jár az általános szerződési feltételek félrevezető elnevezésével /pl. Szabályzat/, ami azok kötelező erejére utal: a laikus az ilyen formulákat normaként , jogszabályi előírásként értékelheti. 3 Kevés olyan "elvetemült " fogyasztó létezik, aki elegendő információval rendelkezve utána jár jogainak.

Következtetésként megállapíthatjuk, hogy a standartizált szerződések kialakulása természetes velejárója a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének, s egyaránt jelentenek kedvező és kedvezőtlen eredményeket. A szabványszerződéseknek a fogyasztók érdekei

érvényesülésére és jogi helyzetére gyakorolt negatív hatásai szükségszerűen elvezettek egy elsősorban fogyasztóvédelmi célú jogvédelmi lehetőség kialakításának kereséséhez. A beavatkozás elsődleges célja nem elsősorban az "erős" és "gyenge" szerződési pozíció megszüntetése, hanem inkább az, hogy az egyoldalú formulák alkalmazása által előidézett visszaélési lehetőségeket csökkentse a jogvédelem és a fogyasztó tájékoztatásának fokozásával.⁴

II. Az egyoldalúan tisztességtelen szerződési feltételek elleni jogi védelem külföldi példák alapján, az EU idevonatkozó irányelve

A nyugati országokban a XX. század második harmadában felismerték a szabványszerződésekben alkalmazott tisztességtelen, visszaélés jellegű szerződési feltételek elleni jogi védelem kialakításának szükségességét. Egyes országokban, így az USA-ban már a XIX. század végén is találkozunk hasonló törekvésekkel. A jogvédelem eszközei, módja, technikai országonként eltérő képet mutatnak.. Az Amerikai Egyesült Államokban az ászf-ek hatósági ellenőrzése először a biztosítás körében történt meg. Ezt elsősorban nem fogyasztóvédelmi szempontok, hanem a gazdasági válság miatti helyzet indokolta. Az 1870-es években több államban törvényi úton alkottak irányelveket a kistőkével rendelkező biztosítók csődje miatt, amelyekben előírták, hogy a biztosítási kötvényt fair módon, rövid, egyszerű formában, a műszavak kerülésével, kellő betűnagysággal és megfelelően tördelve kell kialakítani. 1886-ban New Yorkban a tűzbiztosítás egységes feltételeit iktatták törvénybe. Ezt követően a felügyelő hatóságok figyelme jobban a szerződési feltételek felé fordult, s általánossá vált a biztosítási feltételek előzetes jóváhagyásának, bemutatásának kötelezettsége.⁵ Az amerikai jog az "unfair" szerződési feltételek és adhézios szerződések elleni modern jogi kontrollját az "unconscionability" /súlyos méltánytalanság/ doktrínájában találta meg, amely elv alapján sikerült elhárítani a szerződési szabadság tradicionális alapelve által kizárt, a szerződéses viszonyba való beavatkozás súlyos akadályát.

Az említett elv az "Uniform Commercial Code" - ban került szabályozásra. Kidolgozását sokáig Llewellyn nevéhez fűzték, későbbi kutatások azonban kiderítették, hogy az angol common law és equity law alakította ki. A kifejezést Eare of Chasterfield v. Janssen ügyben használták először, ahol a bíróság az "unconscionable" szerződést olyan ügyletként határozta meg, amelyet *"egyetlen józan eszénél lévő és nem tévhitben élő ember sem kötne meg egyrésztől, és egyetlen becsületes és tisztességes ember sem fogadna el másiktól, amelyik tehát méltánytalan és unconscionable ügylet"*. Az UCC 2-302. §-a az elvre alapított bírósági kontroll szabályait a következőképpen határozta meg: ha a bíróság úgy találja, hogy a szerződés vagy annak bármely kiikötése annak megkötésekor súlyosan méltánytalan volt, hatályon kívül helyezheti az egész szerződést, de választhatja azt is, hogy a súlyosan méltánytalan kikötés nélkül hatályában fenntartja magát a szerződést, illetve érvénytelenné nyilváníthatja az unconscionable eredményt. A későbbi törvények és szabálygyűjtemények is erre a fogalomra

építenek. Említést érdemel az 1972-ben törvénybe foglalt Consumer Sales Practices Act és az 1978-ban elfogadott Uniform Consumer Credit Code, amelyek lehetővé tették az adminisztratív ellenőrzést és a fogyasztó oldalán való hatósági beavatkozást. Az USA-ban az ügyész tipikus feladata közé tartozik a fogyasztói jogok védelme, különösen nagy hangsúlyt helyeznek a vásárlók érdekeinek érvényesítésére, sok esetben közreműködnek peres eljárásokon kívüli megoldások, egyezségek létrehozásában is. ⁶

Európában a skandináv térségben alakult ki fejlett fogyasztóvédelmi tevékenység. Svédország vezető szerepével alakították ki a kontinensen az első olyan modellt, amelyik a méltánytalan szerződési feltételek elleni jogvédelem hatékony és működőképes rendszereként funkcionál. A svéd modell újdonsága abban áll, hogy törvényben vezették be 1971-ben a méltánytalan szerződési feltételek preventív kontrollját. Többszintű adminisztratív és magánjogi kontrollt épített ki ellenőrzésükre:

- 1971-től a *fogyasztói ombudsman* közvetlenül felléphet a méltánytalan kikötések ellen, és kérheti, hogy alkalmazóik vonják azt vissza.

- A *Piacbíró*ság a fogyasztói ombudsman vagy a fogyasztóvédelmi szervezetek kérésére az általános szerződési feltételek alkalmazását megtilthatja.

- Létezik az általános hatáskörű bíróságokhoz telepített korrektív bírósági kontroll lehetősége is.

A skandináv modell hatékonysága abban rejlik, hogy megfelelően építi egymásra a tisztességtelen és méltánytalan szerződési kikötések elleni közigazgatási és magánjogi kontrollrendszert, ötvözi az egyéni és a kollektív fellépés lehetőségeit a fogyasztók érdekvédelmének fokozásáért.⁷

A szabványszerződések problematikája a szocialista országok polgári jogi irodalmában a 60-as évek végéig, a gazdaságban lezajló reformokig szinte egyáltalán nem váltott ki érdeklődést, s a kialakuló szabályozás ezt követően is jórészt deklaratív szinten maradt. A direkt centralizált gazdaságirányítási rendszerekben a tömegesen létrejövő szerződések feltételeinek standardizálása - a gazdálkodó szervezetek egymás közötti szerződéses kapcsolatait tekintve teljes egészében, de jórészt a vállalatok és magánszemélyek fogyasztói típusú jogviszonyaiban is - a jogalkotás szférájában valósult meg, s a központi állami szervek által kiadott jogforrási jellegű, kogens tartalmú alapfeltételek, típusszerződések és szabályzatok mellett a vállalatok saját általános szerződési feltételei csak szűk körben és meglehetősen alárendelten érvényesültek. A szabványszerződések problematikáját a szocializmus viszonyaitól idegennek tartották.⁸ A volt szocialista országok, így hazánk normaalkotása is csak a rendszerváltás után, a polgárosodás útjára lépve próbálja kialakítani a maga hatékony, a nyugati modelleknek megfelelő fogyasztóvédelmi szabályozását. Ma Magyarországon a

tapasztalat az lehet, hogy bár a fogyasztók érdekeinek megóvása egyre nagyobb figyelmet kap, a védelem a szilárd gyökerek hiánya miatt is gyengébb, mint a tőlünk nyugatabbra fekvő államokban.

A fejlett országokban a visszaélészerű feltételek elleni jogi védelem különböző eszközeit alkalmazzák, amelyek egy része vagy az előzetes - bírósági vagy közigazgatási - felülvizsgálatot biztosítja, vagy utólagos, korrektív kontroll során kerül egyensúlyba a szerződő felek helyzete a méltánytalan, tisztességtelen kikötés érvénytelenítésével vagy megváltoztatásával.⁹ A fogyasztóvédelmi kérdések előretörésével, annak felismerésével, hogy a fogyasztók érdekérvényesítési lehetőségeit erősíteni kell, az Európai Gazdasági Közösségen belül is fontossá vált az általános szerződési feltételek, ezek visszaélészerű használata és a fogyasztók közötti kapcsolat szabályozása. E részterülettel, a fogyasztókkal kötött szerződések tisztességtelen feltételeivel kapcsolatos a tanács 1993. április 5-i 93/13 /EGK/ irányelve. Az Európai Közösségek Tanácsa az EGK Alapító Szerződése, a Bizottság javaslatára, az Európai Parlament és a Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalása alapján hozta létre a Közösség tagállamai és a csatlakozni kívánó államok számára egyaránt fontos szabályt. Az irányelv preambuluma felsorolja mindazokat az indokokat, melyek szükségessé tették létrejöttét. A cél elsősorban a belső piac kialakítása. A jogforrás próbálja iránymutatásával csökkenteni azokat a nagyfokú különbségeket, amelyek az egyes tagállamok törvényei között találhatók azon szerződések feltételeire vonatkozóan, melyek egyrészt a termékek eladói, a szolgáltatók, másrészt a fogyasztók között kötődnek. Minden a versenyhelyzet torzulására vezethet akkor, ha az eladók, szolgáltatók más tagállamokban működnek. Az irányelv a tagállamok felelősségének tartja, hogy a fogyasztói szerződések ne tartalmazzanak tisztességtelen feltételeket, s előírásainak megfelelően gondoskodjanak az ellenük való fellépésről. A hasonló szabályozás abban is segítséget nyújt, hogy az egymás törvényeinek nem ismeréséből fakadó hiányok ne gátolják a fogyasztókat az ügyletek közvetlen lebonyolításában, a termék - és szolgáltatásvásárlásban más tagállam területén. Összehangolt rendelkezéseknek kell biztosítaniuk a fogyasztók védelmét az eladók és szolgáltatók hatalmukkal való visszaélései ellen, különösen az egyoldalú szabványszerződések, és az alapvető jogoknak a szerződésből való kihagyása ellen. Figyelemre méltó, hogy az irányelv kiemeli az egyoldalúan kialakított, visszaélésre alkalmas feltételek elleni védelmet, de nemcsak ezeket helyezi a középpontba, hanem minden szerződési feltételt, amely tisztességtelen lehet. Megállapítja azt is, hogy a tagállamok választási lehetőségét meg kell hagyni, a fogyasztóknak saját nemzeti rendelkezéseik segítségével nyújtsanak védelmet, amennyiben azok szigorúbbak, mint az irányelvben foglaltak. Tehát az irányelv minimum követelményeket fogalmaz meg. Az alkalmazási kört kitágítja a kereskedelemre, az üzleti életre, más közszolgálati foglalkozásokra. Feladatul tűzi ki a tagállamok számára azt, hogy határozzák meg a szerződéses feltételek tisztességtelen jellegének megállapításához szükséges ismérveket. Az értelmezéshez is

iránymutatást ad a jogalkalmazók számára. Fontosnak tartja a szerződések világos, érthető szövegezését, hiszen a fogyasztó csak így módon kaphatja meg a lehetőséget arra, hogy megértse a feltételeket. Kétség esetén a fogyasztó érdekeinek megfelelő értelmezést kell érvényesíteni. Ha tisztességtelen feltételek fordulnak elő a szerződésben, ezek nem kötelezhetik a fogyasztót, és a szerződés más részei csak akkor bírhatnak kötelező erővel, ha a feltételek kihagyása után is alkalmas maradhat a szerződés céljai elérésére. Az irányelv harmadik cikkelye határozza meg a tisztességtelen kikötéseket. A szerződési kikötést akkor tekinti "unfairnek", ha nem a felek közötti alku, egyezkedés eredménye, ha ellentétben áll a jóhiszeműség követelményeivel, és a szerződés alapján a feleket megillető jogok és kötelezettségek tekintetében a fogyasztó sérelmére jelentős aránytalanságot okoz. Az irányelv nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy valamely feltételt tisztességtelennek minősítsenek akkor is, ha annak bizonyos elemei egyedi megbeszélés tárgyát képezték. Feltéve, ha az általános megítélés szerint mindezek ellenére az egy előre elkészített szabványszerződés.

Az irányelv készítői példálózó felsorolást készítettek az "unfair" kikötés értelmezési nehézségeinek feloldására, a német hagyományokat követő "fekete listával" egészítették ki a rendelkezést. A lista esetén nem állapítja meg a felsorolt kikötések feltétlen tilalmát, hanem csak utalást tartalmaz arra nézve, hogy az ilyen típusú feltételek általában tisztességtelenek. Az eladót, szolgáltatót azonban megilleti az ellenkező bizonyítás joga. Az a - q -ig tartó listát az alábbiak szerint bonthatjuk csoportokra:

- a felelősséget kizáró vagy korlátozó klauzulák, különösen az élet és testi épségben okozott kárért, hibás teljesítésért, nem teljesítésért, egyéb szerződésszegésért.

- olyan kikötések, amelyekben a fogyasztó jogairól kompenzáció nélkül lemond, vagy törvényes jogait korlátozza

- az eladó/szolgáltató javára egyoldalú szerződésmódosítási, megszüntetési lehetőség kikötése jogkövetkezmények nélkül, ugyanakkor a fogyasztó szerződésszegése vagy egyoldalú szerződésmegszüntetése esetére aránytalanul súlyos kártérítési vagy egyéb szankciók kikötése

- olyan kikötések, amelyek az ár meghatározását későbbi időpontban vagy a teljesítéskor teszik lehetővé, illetve megengedik a szerződéskötéskor rögzített ár felemelését anélkül, hogy a fogyasztónak biztosítanák az elállás jogát

- olyan kikötések, amely határozott idejű szerződés meghosszabbíthatóságát írja elő, ha a fogyasztó másként nem nyilatkozik, vagy a nyilatkozattételre ésszerűtlenül rövid időt szab

- a fogyasztó igényérvényesítési lehetőségeit korlátozó, kizáró klauzulák.
10

A 6. és 7. cikkely tüzi ki a tagállamok számára azt a kiemelkedően fontos feladatot, hogy teremtsék meg fogyasztóik számára a megfelelő jogvédelmet, jogérvényesítési, jogorvoslati lehetőségeket. A jogvédelmi eszközök terén tág mozgásteret enged az egyes tagállamoknak. Az irányelv e körben meg sem kísérli a módszerek és eljárások harmonizálását. Az alkalmazható jogvédelmi eszközök között említi a fogyasztóvédelmi szervezetek által indítható pert, vagy más eljárást a szerződéses kikötés tisztességtelenségének megállapítása iránt. A nemzeti jogok hatáskörébe tartozóként kezeli azt a kérdést, mely szervezetek jogosultak fellépni, továbbá azt is, hogy az eljárás bíróság előtt folyjon, avagy közigazgatási szerv hatáskörébe tartozzon a döntés kimondása. Megkülönbözteti az eljárások két fajtáját. Az egyedi fellépés mellett kimondja a több jogsértővel szembeni együttes fellépés lehetőségét is. A 93/13 /EGK/ irányelv a fogyasztóvédelem fejlődésének jelentős állomása, mert a szerződési szabályok fogyasztói szemléletű áttekintése és a nemzeti jogok egymáshoz közelítésére készítette az Európai Unió jelenlegi és oda igyekvő tagjait, beleértve hazánkat is. Hiányossága talán az, hogy egyes országok meglévő jogintézményeihez képest nem épített ki új jogvédelmi formákat, s némely esetben indokolatlanul leszűkített fogalmakat használ, pl a fogyasztót csak természetes személyként definiálja. Az irányelv "Achilles-sarka" a 3. cikkely, amely meghatározza, mikor tekinthető valamely kikötés tisztességtelennek. Ennek meghatározásához olyan bizonytalan fogalmi elemek együttes meglétét feltételezi, mint a jelentős aránytalanság, a jóhiszeműség, az alku hiánya. Az ex lege érvénytelen szerződési kikötések helyett tisztességtelennek minősíthető kikötések listájának meghatározására vállalkozott, csökkentve az irányelv hatékonyságát.¹¹ A bizonytalan fogalmi elemek használata annyiban indokoltnak tekinthető, hogy a gyakorlati élet által produkált szerződések sokszínűsége, az ebből fakadó visszaélésszerű helyzetek, kikötések alkalmazásának lehetősége szinte lehetetlenné teszik a szabatos, árnyalt fogalmazást. Az említett listát erősítheti az, hogy a tagállamok szabályozása annál szigorúbb lehet.

III. Az általános szerződési feltételek szabályozása a magyar jogban

A Polgári Törvénykönyv 1977. évi módosítását megelőzően a polgári jogban nem volt az általános szerződési feltételek sajátos problémáira kialakított szabály, az ilyen kérdések felmerülésével a jogalkotó látszólag nem is számolt. E jelenséget a tervgazdálkodás, és a direkt módon központilag irányított gazdasági viszonyok korszakában tipikusan a tőkés jogfejlődés sajátjának tekintették. Az általános szerződési feltételek problémái a magyar jogot felkészületlenül érték. Érdektelen mutatkozott a gyakorlatban és az elméletben egyaránt. Az ítélkezés a bírósági gyakorlat sokáig idegenkedett annak vizsgálatától, hogy az egyik fél által alkalmazott szerződési feltételek a szerződés tartalmává válnak-e, s így azokat gyakran a konszenzus szembetűnő hiánya esetén is a

szerződés részeként kezelték. A védelem szűk körű lehetőségei is csak korlátozottan juthattak érvényre. Ennek több oka is volt. Egyik összetevőnek tekinthetjük a partnerválasztási lehetőségek szűk körét a centrálisan irányított népgazdaság szerződési rendszerében, hiszen a fogyasztó, a szerződést kötő fél leggyakrabban nem válogathatott tetszése szerint a partnerek között, ha el akart érni valamely szolgáltatást, terméket /tipikus példája lehet ennek a személygépkocsi - piacon érvényesülő központi elosztás/. Másik oldalon pedig ott álltak a fogyasztói motivációk, hiányosságok, félelem az esetleges retorzióktól, a laikus fogyasztók tájékozatlansága, s annak tudata, hogy a pereskedés bizonytalan kimenetelű lehet.

Az 1977. évi IV. törvénnyel bekövetkezett Ptk. módosítással a jogalkotó az általános szerződési feltételeket pejoratív értelemben helyezte be a törvénykönyv rendszerébe. A 209. §. az ászf-k egyoldalú kikötéseinek semlegesítését két új jogintézmény bevezetésével kívánta elősegíteni. Megteremtette egyrészt azok egyedi jogvitától független absztrakt kontrollját, másrészt lehetőséget adott a méltánytalan tartalmú szerződések ilyen alapon való megtámadására. ¹²

Az 1977. évi módosítás bizonyos piacgazdasági szabályok beépítését jelentette a polgári jogi kódexbe. A bevezetett fogyasztóvédelmi tendenciájú szabályok egységes rendszerezés nélkül helyezkedtek el. Az általános szerződési feltételekről szóló 209. §. rendelkezései nem ezen feltételek sajátosságait tartalmazták, sem azt miként váltak a szerződés részévé, hanem a feltételekbe foglalt kikötések részleges érvénytelenségének lehetőségével, a feltételek megtámadhatóságának kérdéseivel foglalkoztak. ¹³ A szabályozás számos hiányossággal rendelkezett. Ezek összefoglalóan a következők:

- a törvény nem definiálta sem az általános szerződési feltételt, sem az indokolatlanul egyoldalú előny fogalmát,
- nem volt tisztázott a magyar jogban, mikor válik az általános szerződési feltétel a szerződés részévé, hogyan kell értelmezni,
- csak a jogi személyek által egyoldalúan kidolgozott, indokolatlanul egyoldalú előnyt biztosító általános szerződési feltétel megtámadására adott lehetőséget.

A szerződés érvénytelensége csak abban az esetben következett be, ha az arra feljogosított megtámadta, akik között külön jogszabályban meghatározott, közérdekű kereset benyújtására jogosultak is szerepet kaptak. E jogi szabályozás "hatékonyságát" jól tükrözi, hogy jelentéktelen azon jogvitás ügyek száma, amelyek erre való hivatkozással indultak meg, s különösen kevés a közérdekű keresetek száma. A Ptké. II. 5. §. (1) bekezdése alapján az általános szerződési feltételek megtámadására a sérelmet szenvedő félén kívül a következők voltak jogosultak:

a./ a legfőbb ügyész,

b./ a gazdasági kamara és a gazdasági érdekképviseleti szervezet,

c./ a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a szakmai /ágazati/ szakszervezetek elnöksége és a működési területükön a szakszervezetek megyei /budapesti/ tanácsa,

d./ a miniszterek, az országos hatáskörű szervek vezetői, valamint a fővárosi, megyei tanácsok végrehajtó bizottságai /önkormányzatok/,

e./ érdekképviseleti feladatkörükben a szövetkezetek országos tanácsai, továbbá az állampolgárok érdekképviseletét ellátó más szervek és egyesületek.

A Polgári Törvénykönyv 1997. évi CXLIX. törvénnyel való átfogó módosítása lényeges változást hozott e problémák terén. Az általános szerződési feltételekre vonatkozó szabályanyag modernizálása született meg, mely összhangban van jogharmonizációs kötelezettségeinkkel, és figyelemmel volt a 93/13/EGK. sz. Irányelvére is, ahogyan az a törvény indoklásából is kitűnik. A kibővített, a piacgazdasági körülményeknek, fogyasztóvédelmi szempontoknak és a közösségi irányelvnek megfelelő, módosított 209 . §. (1) bekezdése bármely tisztességtelen általános szerződési feltétel esetén biztosítja a sérelmet szenvedő fél számára a megtámadás jogát, nemcsak akkor, ha jogi személy használja azokat, és részére biztosít indokolatlanul egyoldalú előnyt. A kiterjesztés a megváltozott gazdasági körülmények között mindenképpen célszerű volt, hiszen jogi személyiség nélküli gazdálkodó szervek, egyéni vállalkozók is alkalmazhatnak ilyen feltételeket. A (2) bekezdésben a törvény szövege már a gazdálkodó szervezet fogalmát használja, amikor utal a Tvr.-ben meghatározott szervek keresetindítási jogára. Megtámadások alapossága esetén a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét a bíróság annak alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal megállapítja, persze ez nem érinti a megtámadásig már teljesített szerződéseket. Míg a sérelmet szenvedő fél megtámadhat bárki által használt tisztességtelen általános szerződési feltételt, sőt a 209./A. §. szerint a fogyasztó olyan tisztességtelennek minősülő kikötést is, amely nem minősül általános szerződési feltételnek, addig közérdekű keresettel csak gazdálkodó szervezet által használt általános szerződési feltétel támadható meg. Az 1997. évi CXLIX. törvény indoklása ennek okát abban látja, hogy tipikusan a gazdálkodó szervezetek egymás közötti, illetve a fogyasztókkal való tömeges és többnyire erőegyensúly-hiányt tükröző szerződéses viszonyában lehet valódi szerepe a sérelmes kikötés absztrakt kontrolljának. Továbbra is a szerződés részbeni érvényesítése marad a főszabály. Az uniós irányelv a tagállamoktól olyan szabályozás kialakítását követeli meg, amely alapján a fogyasztót nem kötik a tisztességtelen, egyoldalúan kialakított , általános szerződési feltételek, és a szerződés egésze ezen feltételek nélkül is lehet érvényes, ha egyébként nem dől meg. A tagállamok hatáskörébe utalja az érvénytelenségi jogkövetkezmények meghatározását, az

eljárások, szervek fellépési lehetőségeinek szabályozását. A módosított 209. §. ezen követelményeknek eleget tesz a megtámadhatóság, a közérdekű keresettel induló eljárás szabályozása, valamint a részbeni érvénytelenség főszabálya és jogkövetkezménye révén. Különbség, hogy míg az irányelv hatálya kizárólag a fogyasztóval kötött szerződésekre terjed ki, addig a magyar szabályozás védelmet nyújt az általában gyengébb félnek, aki sérelmet szenvedett /az irányelv a fogyasztó fogalmát szűken értelmezi/. A 209./B. §. megtámadási jogalapként az indokolatlan egyoldalú előny kategóriája helyett a tisztességtelenséget határozza meg, összhangban az irányelvvvel, generálklauzulával szabályoz: általános értékelési szempontot ad annak érdekében, hogy az adott esetben eldönthető legyen a tisztességtelenség, illetve az érvénytelenség kérdése. A generálklauzula értelmében a feltétel tisztességtelen voltának megállapításához vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételeknek a szerződés más feltételeivel, vagy más szerződésekkel való kapcsolatát /209./B.§. (1), (3) bekezdés/. A törvény indoklása a 209./B. §. (4) bekezdését, miszerint külön jogszabály határozhatja meg azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításig tisztességtelennek kell tekinteni, a következőképpen támasztja alá: A fogyasztók hatékonyabb védelme érdekében, az általános szerződési feltételek előzetes kontrolljának és a bíróságok egységes joggyakorlatának előmozdítása érdekében célszerű létrehozni az említett feltételek listáját /fekete lista-szürke lista/. Ezen megoldás előreláthatóan preventív hatással jár, s szintén az irányelvet követi a célok megvalósítása érdekében. Mivel a listán szereplő feltételeket bizonyos időközönként célszerű megvizsgálni, ezért a törvény a Kormánynak ad felhatalmazást azok kialakítására, felsorolására. Ennek eredménye lett a 18/1999. (II.5). Korm. rendelet. Ezen rendelet a jogharmonizációs kötelezettségeinknek megfelelően a 93/13/EGK. irányelvvvel összeegyeztethető szabályozást tartalmaz, az irányelv mellékletének tulajdonképpeni másolata. Megalkotásával az elsődleges jogalkotói szándék az volt, hogy megkönnyítse az üzletemberek, cégek számára a korrekt szerződési feltételek kidolgozását a rendeletben felsorolt tisztességtelen feltételek elkerülésével. A felsorolás nem taxatív, csak példálózó jelleggel említi a tisztességtelennek minősülő, illetve ellenkező bizonyításig tisztességtelennek tekintendő feltételeket összesen húsz pontban. Segíti a rendelet az igazságszolgáltatást, valamint a fogyasztókat is, akik a lista ismeretében könnyebben dönthetnek arról, valyon sikerrel támadhatják-e meg a gazdálkodó szerv által használt, de számára hátrányosnak bizonyuló kikötéseket.

A 209./C. §. definiálja magát az általános szerződési feltétel fogalmát is, ellentétben a korábbi szabállyal. Ilyennek tekinti azon feltételeket, amelyet csak az egyik fél alakított ki egyoldalúan előre, egy vagy több szerződés megkötése céljából, s ebben a másik fél nem működött közre.

Előfordulhat azonban, hogy a szerződés a szabványkikötések mellett tartalmaz olyan feltételeket is, melyeket a felek konszenzusa alakított ki. Ilyenkor a fogyasztó, a gyengébb fél érdekében az általános szerződési feltételt használó felet terheli annak bizonyítása, hogy a másik fél közreműködött /209./D.§./ . Ez a rendelkezés azonos az irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt bizonyítási szabállyal.

A felek konszenzusának ki kell terjedni az általános szerződési feltételekre is, ha azok megjelennek a szerződésben. Tehát az alkalmazónak lehetővé kell tenni, hogy a másik fél a feltételek tartalmát megismerhesse, és azt kifejezetten vagy ráutaló magatartással el kell fogadnia. Külön hangsúlyt helyez az új szabályozás a tájékoztatási kötelezettségre abban az esetben, ha az alkalmazó az általános feltételben eltér a szokásos kereskedelmi gyakorlattól, a diszpozitív jogszabályi rendelkezésektől, vagy a felek között korábban alkalmazott szerződési kikötéstől. Az ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél a figyelemfelhívó tájékoztatást követően kifejezetten elfogadta.

Az általános szerződési feltételek alkalmazásában benne rejlik az a veszély, hogy alkalmazójuk kihasználja helyzeti előnyét, és egyenlőtlen, tisztességtelen feltételeket kényszerít a másik félre. A 209./B.§. meghatározza a tisztességtelen feltétel kritériumait összhangban a közösségi irányelv rendelkezéseivel. Tisztességtelennnek minősül valamely feltétel akkor, ha a gazdálkodó szervezet és a fogyasztó között olyan szerződési kikötést tartalmaz, amely megsérti a jóhiszeműség követelményét, és így a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit indokolatlanul egyoldalúan az egyik fél hátrányára állapítja meg. A törvény példalózó jelleggel az egyoldalúan és indokolatlanul hátrányosság fogalmi elemeit is megadja:

a./ ha a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltér,

b./ ha összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetve rendeltetésével.

A tisztességtelen mivolt megállapításánál körültekintően kell eljárni, vizsgálni kell minden olyan körülményt, amely a szerződéskötéskor fennállt, annak megkötésére vezetett, a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek más feltételekkel és más szerződésekkel való kapcsolatát is. A rendelkezések nem vonatkoznak az olyan szolgáltatást és ellenszolgáltatást meghatározó kikötésekre, amelyek szövegezése egyértelmű, mindkét fél számára érthető. A törvény 209./B. §. (6) bekezdése kizárja a tisztességtelennnek minősülő, feltételek sorából az olyanokat is, amelyeket jogszabály állapít meg, illetve jogszabály előírásának megfelelően határozták meg, mindez megfelel az irányelv előírásainak.

Az 1977-ben bevezetett szabályokhoz hasonlóan a tisztességtelenség orvoslásának két lehetőségét biztosítja a módosított 209. §. is. Egyrészt

a sérelmes kikötést megtámadhatja a sérelmet elszenvedett fél, ilyenkor az egyedi megtámadási jog mindig konkrét szerződéshez kapcsolódik. A 209./A. §. kitágítja a fogyasztó ezen jogát, hiszen nem csak az általános szerződési feltételek esetén teheti ezt meg, hanem az annak nem minősülő más tisztességtelen kikötések előfordulásakor is. A gazdálkodó szervezetek által használt tisztességtelen feltétel közérdekű igényérvényesítés keretében történő megtámadására is biztosít lehetőséget a jogszabály. A tvr. módosítása után a következő szervek teheti ezt meg a bíróság előtt:

- az ügyész,
- a miniszter, az országos hatáskörű szerv vezetője,
- a jegyző és a főjegyző,
- a gazdasági és szakmai kamara,
- a fogyasztói érdekképviseleti szerv.

Ezen szabályozás több lehetőséget nyújt a közérdekű igényérvényesítésre az ügyészség számára, mint a korábbi .

A közérdekű megtámadás alapossága esetén a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét a bíróság minden így megkötött szerződésre kiterjedő hatállyal állapítja meg. Nem hat ki azonban az érvénytelenség megállapítása a már teljesített szerződésekre. Erre hivatkozással a teljesítést tehát nem lehet visszakövetelni. A nyilvánosság biztosítéka prevenció célból is fontos újdonság. Ugyanis, ha a bíróság minden megkötött szerződésre kiterjedő hatállyal állapítja meg az érvénytelenséget, feljogosíthatja ítéletében a közérdekű kereset megindítóját arra, hogy a jogsértő költségére országos napilapban, vagy más szokásos módon nyilvánosságra hozza az ítéletet.¹⁴

Az előbbi jogszabályhely alapján felperesként a fogyasztók érdekképviseleti szerveként az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület nyújtott be keresetet az alperes közületi szolgáltató ellen a Szegedi Városi Bíróságon, a perben született ítélet másodfokon jogerőre emelkedett. A felperes Egyesület a következők miatt lépett fel a fogyasztók érdekében: A gázszolgáltató közüzemi szerződési feltételeinek 11. pontjába foglalt rendelkezés, amely szerint a gázmérő órát háromhavonta olvassa le a szolgáltató, és a két leolvasás közötti időben havi gyakorisággal számlát bocsát ki, ez a nem leolvasáson alapuló számla az ügyfél fogyasztási szokásait és körülményeit figyelembevevő számítás - érvénytelen. A bíróság megállapította a kereset alaposságát, s feljogosította a felperest az ítélet országos napilapban való közzétételére. Az indoklásban a bíróság kitért arra, hogy ezen elszámolási mód alkalmazása miatt rendkívül sok fogyasztói panasz keletkezett, ezek az időközi, becslésen alapuló számlák adataival, s a számla végösszegével voltak kapcsolatosak. A fogyasztók

sérelmezték, hogy irreálisan magas becsült fogyasztási adatokat állapított meg az alperes, és ezután követelte a szolgáltatási díjat. Megállapította, hogy az alperes által alkalmazott szerződési feltétel tisztességtelen, mert erőfölényével visszaélve nem adott lehetőséget arra, hogy mindenkor a tényleges mérőállás szerint fizessék meg a szolgáltatás ellenértékét, továbbá a lakossági fogyasztóknak ebben a körben választási lehetőséget nem biztosított, az így keletkezett túlszámlázás pedig sérti a szolgáltatás- ellenszolgáltatás egyenértékűségének polgári jogi alapelvét. Az alperes a jóhiszeműség követelményeinek megsértésével járt el, lehetővé tette saját maga számára, hogy a becslésen alapuló számlázással szolgáltatás nélküli ellenszolgáltatást szedjen be a fogyasztóktól.

A Polgári Törvénykönyvön kívül a versenytörvény, valamint a fogyasztóvédelmi törvény is rendelkezik olyan szabályokról, melyek kapcsolatban állnak az általános szerződési feltételekben rejlő, visszaélésre lehetőséget nyújtó adottságokkal. A versenytörvény a gazdasági erőfölénnyel visszaélés tilalma körében az alábbiakat rögzíti:

" Tilos gazdasági erőfölénnyel visszaélni, így különösen:

a./ az üzleti kapcsolatokban - ideértve az általános szerződési feltételek alkalmazásának esetét is - tisztességtelenül vételi vagy eladási árakat megállapítani, vagy más módon indokolatlan előnyt kikötni, vagy hátrányos feltételek elfogadását kikényszeríteni," / 1996. évi LVII. tv. 21. §. /.

A jogalkotó szándéka e törvényi rendelkezéssel is az volt, hogy az indokolatlan egyoldalú előnyökkel szemben fogyasztóvédelmi eszközt szabályozzon azért, hogy helyreállítsa a megbomlott egyensúlyt, a felek mellérendelt kapcsolatát. A versenytörvény alapján akkor lehet fellépni, ha gazdasági erőfölénnyel visszaélve alkalmazzák a sérelmezett kikötést. A törvény 22. §.-a pontosan körülhatárolja a gazdasági erőfölényt megvalósító helyzeteket. A versenytörvény általános, minden szerződésre kiterjedő hatállyal rendelkezik, amikor megtiltja az indokolatlanul előnyt jelentő kikötések alkalmazását. A Ptk. korábbi szabályozása eltért ettől, hiszen csak az általános szerződési feltételt tartalmazó szerződést lehetett megtámadni. Az 1997-es módosítás azonban már az előbb bemutatott módon lehetővé teszi a fogyasztó és a gazdálkodó szervezet közötti tisztességtelen kikötés megtámadását akkor is, ha az nem minősül ászf-nek. Fontos különbség azonban a kétféle szabályozás között az, hogy míg a Ptk. 209. §.-a alapján a sérelmezett kikötés a megtámadás következményeként válik érvénytelenné, addig a versenytörvény szerint tilos, tehát semmis az indokolatlanul egyoldalú előny kikötése. Itt is hangsúlyozni kell a részleges érvénytelenség lehetőségét. ¹⁵

A fogyasztók érdekeinek védelmében született meg a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. tv. Ezen jogszabály általános érvénnyel fogalmaz meg keresetindítási jogot az ellen, aki jogszabályba

ütköző tevékenységével a fogyasztók széles körét érintő vagy jelentős nagyságú hátrányt okoz. A keresetet benyújthatja a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség, a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó társadalmi szervezet, valamint az ügyész. Az említett szervek akkor is megindíthatják a pert, ha a sérelmet szenvedett személye nem állapítható meg. A keresetet a jogsértés bekövetkezésétől számított egy évig lehet érvényesíteni. Mindez nem zárja ki természetesen a fogyasztó azon jogát, hogy a jogsértővel szemben érvényesítse személyesen is igényét a polgári jog szabályai szerint. Az 1997. évi CLV. tv. 6. §. a./ és b./ pontja, valamint a 39. §. (1) bekezdése alapján nyújtott be keresetet a Zalaegerszegi Városi Bírósághoz a Zala Megyei Főügyészség mint felperes egy áruházat üzemeltető gazdasági társaság ellen, amely oly módon károsította meg a vásárlókat, hogy az előrecsomatolt, vákumfóliázott húskészítményeken a gyártó a nettó tömeget tüntette fel, az egységek beárazásakor azonban a forgalmazó a bruttó súlyt vette alapul a fogyasztói ár kiszámításához. Így módon a fogyasztókkal a valós árnál magasabb árat fizettetett meg, s gyakorlatával a fogyasztók széles körét érintő hátrányt, kárt okozott. Az eljárás bírósági végzéssel jóváhagyott egyezséggel zárult, mely szerint az alperes elismeri a felperesi kereseti kérelemben megjelölt károkozás tényét, s kötelezettséget vállalt arra, hogy megakadályozza a további károkozást megfelelő gépek alkalmazásával, valamint az előre csomagolt húskészítmények vonatkozásában meghatározott összeg erejéig akciót hirdet a vevőközönség részére. Ez utóbbi példa ugyan nem az ászf-ek megtámadásával kapcsolatos, de mint ügyészi kezdeményezés a fogyasztók védelme érdekében figyelemre méltó. Az ehhez hasonló egyezség létrehozásában való ügyészi közreműködés más országokban is előfordul. Az Amerikai Egyesült Államokban az ügyészség beavatkozott akkor, amikor a Chrysler művek lehetővé tette, hogy egyes vezető munkatársai a kilométeróra bekapcsolása nélkül használhassák kocsijaikat, majd több száz kilométer után besorolhassák azokat a gyár eladandó új termékei közé. Az ügyészség felhívása alapján a vállalat 37.000 vásárlót 18,5 millió dollár kifizetésével kártalanított, és meghosszabbította a gépkocsik garanciális idejét. 16.

Jelen tanulmány célja a szerződésblanketták, egyoldalúan alkalmazott kikötések általános bemutatása mellett az volt, hogy felvázolja a fejlett országok szabályozásához igazodó magyar jog rendezés alakulását, változásait, melyben a fogyasztóvédelmi szempontok egyre inkább dominálnak. Az Alkotmány és a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló törvény az ügyészség feladatává teszi, hogy gondoskodjon az állampolgárok jogainak védelméről, működjön közre annak biztosításában, hogy a társadalom valamennyi szervezete, minden állami szerv és állampolgár megtartsa a törvényeket. Más jogszabályok, így a Ptk.é. már hivatkozott szakasza, valamint a fogyasztóvédelmi törvény ismeretében ez az általános felhatalmazás magában rejt ügyészi teendőket is a fogyasztóvédelem terén. Kívánatos lenne, ha a magánjogi szakágban tevékenykedő ügyészek aktívabb kapcsolatot tartanának fenn a fogyasztóvédelmi felügyelőségekkel, a fogyasztóvédelmi irányultságú

civil szervezetekkel, s rajtuk keresztül a fogyasztókkal, kölcsönös információáramlást működtetve. Segítenék a fogyasztói igények érvényesítését, nem csak peres úton, hanem esetleg közreműködve bíróságon kívüli megegyezések létrehozásában is.

Az előzőek alapján láthatjuk, hogy hazánk vállalt harmonizációs kötelezettségének eleget téve megalkotta az Unió követelményeivel összhangban álló jogszabályokat a fogyasztóvédelem terén. Abban a folyamatban, hogy ezen szabályok ne maradjanak csupán deklaratív szinten, az ügyészség is fontos feladatot vállalhat.

Felhasznált irodalom

- 1./ Bíró György: Értékállandóság biztosítékai a kötelmi jogviszonyokban, Kandidátusi Értekezés, Miskolc, 1992.
- 2./ Bíró György: A keretszerződés - új megközelítésben, Jogtudományi Közlöny, 1988/4.
- 3./ Fazekas Judit: Fogyasztói jogok - fogyasztóvédelem, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995.
- 4./ Fazekas Judit: A fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeit szabályozó új Európai Uniósi Irányelv és a magyar jog, Magyar Jog, 1995/11.
- 5./ Fazekas Judit: A fogyasztóvédelem jogi eszközei - különös tekintettel a polgári jogi intézményekre, Kandidátusi Értekezés, Miskolc, 1994.
- 6./ Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Egyetemi tankönyv, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000.
- 7./ Fazekas Judit: A fogyasztók védelmében, Cégvezetés 1999/8.
- 8./ Kertész Imre: Ügyészségi közhelyek, Magyar Jog 1991/3.
- 9./ Takács Péter: Fogyasztói szabványszerződések létrejötte és az együttműködési kötelezettség, Jogtudományi Közlöny, 1980/4.
- 10./ Újváriné Antal Edit - Miskolci Bodnár Péter: Új jogintézmény a kötelmi jog és a fogyasztóvédelem területén
- 11./ Újváriné Antal Edit: Az általános szerződési feltételek alkalmazása és a tájékoztatási kötelezettség a biztosítási szerződési jogban, Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XVI., Miskolci Egyetemi Kiadó, 1999.

Jegyzetek

- 1./ Takács Péter: Szabványszerződések, Akadémiai Kiadó, Budapest 1987, 9.o.
- 2./ Takács Péter: i.m. 9-16. o.
- 3./ Takács Péter: i.m. 29. o.
- 4./ Fazekas Judit: Fogyasztói jogok - fogyasztóvédelem, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995, 187. o.
- 5./ Takács Péter: i.m. 38-39. o.
- 6./ Kertész Imre: Ügyészségi közhelyek , Magyar Jog, 1991/3. 146. o.
- 7./ Fazekas Judit: i.m. 191-192.
- 8./ Takács Péter: i.m. 67. o.
- 9./ Újváriné Antal Edit: Az általános szerződési feltételek alkalmazása és a tájékoztatási kötelezettség a biztosítási szerződési jogban, Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVI., Miskolci Egyetemi Kiadó, 1999. 313. o.
- 10./ Fazekas Judit: A fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeit szabályozó új Európai Uniósi Irányelv és a magyar jog, Magyar Jog, 1995/11. 661. o.
- 11./ Fazekas Judit: i. m. 664. o.
- 12./ Takács Péter: i. m. 88-90. o.
- 13./ Újváriné Antal Edit - Miskolci Bodnár Péter: Új jogintézmény a kötelmi jog és a fogyasztóvédelem területén, 148. o.
- 14./ Fazekas Judit: A fogyasztók védelmében, Cégvezetés 1999/8. 40. o.
- 15./ Újváriné Antal Edit - Miskolci Bodnár Péter: i. m. 141-143. o.
- 16./ Kertész Imre: i. m. 146. o.

Dr. Sipos László:

AZ ÁLLATVÉDELEM, A CIVIL SZFÉRA ÉS AZ ÜGYÉSZSÉG

A civil szféra szerepe a polgári társadalmakban szinte felbecsülhetetlen.

A klasszikus karitatív-, kulturális- és sporttevékenység támogatásán kívül az utóbbi évtizedekben már világszerte megfigyelhető, hogy a civil szervezetek egyre erőteljesebben – s egyre hatékonyabban - hallatják hangjukat az emberi környezet védelme kapcsán is. Különösen így van ez, ha valahol veszélybe kerül akár a természeti-, akár az építészeti örökség.

Nincs ez másként Magyarországon sem...

Az elmúlt évtizedben sorra alakultak azok a társadalmi szervezetek, illetve jöttek létre alapítványok, közalapítványok, melyek a környezet- és természetvédelmet, illetőleg az épített környezet védelmét tűzték zászlajukra.

A maga eszközeivel maga az ügyészség is segítheti ezen civil szervezetek tevékenységét.

Egyrészt a működésfelügyeleti törvényességi vizsgálatokkal, melyek biztosítják ezen jogi személyek törvényes működését, s melyek alkalmat nyújtanak arra, hogy kiküszöböljék esetleges jogszabálysértő hibáikat, mulasztásaikat.

Másrészt az ügyészség a hozzáforduló civil szervezeteket megfelelő elvi állásfoglalással, adott esetben jogi felvilágosítással láthatja el.

A civil szféra pedig – mint ahogy ezt példák sora is bizonyítja – felhívhatja az ügyészség(ek) figyelmét már bekövetkezett természetkárosításokra, vagy jelezheti ennek veszélyét. (Ennek jelentősége pedig az ügyészi keresetindítási jog szempontjából vitathatatlan.)

A civil szervezeteknek a környezet- és természetvédelem, valamint a műemlékvédelem terén kifejtett tevékenységéről, s annak ügyészi tapasztalatairól már megjelent néhány tanulmány az **Ügyészek Lapjában** is.¹

Ezúttal az állatvédelem területén működő társadalmi szervezeteket, alapítványokat és közalapítványokat vesszük górcső alá.

*

Sokan vallják, hogy egy társadalom civilizáltságának egyik fontos fokmérője, hogy hogyan bánik az állatokkal. Megfelelő védelmet biztosít-e számukra? **Magyarországon három éve fogadta el az országgyűlés az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvényt. Az 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban Ávtv.) 1999. január 1-jén lépett hatályba.**

A törvény célja, hogy elősegítse az állatvilág egyedeinek védelmét, fokozza az emberek felelősségtudatát az állatokkal való kíméletes bánásmód érdekében, valamint meghatározza az állatok védelmének alapvető szabályait.²

A törvény hatálya kiterjed:

- a gazdasági haszon céljából tartott, igénybe vett állatokra;
- a kutatási-kísérleti célra szolgáló állatokra, a vizsgálati és az oltóanyag-termelés céljából tartott állatokra, a génbankként kezelt, valamint a tudományos ismeretterjesztés és az oktatási demonstráció céljából tartott állatokra;
- a verseny- és sportcélra tartott állatokra;
- a pásztorebekre, az őrző-, mentő-, vakvezető, jelző- és terápiás kutyákra;
- a vadászatra alkalmazott állatokra, ha jogszabály másképpen nem rendelkezik;
- a mutatóvadás vagy bemutató célra szolgáló állatokra;
- a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a közfeladatokat ellátó őrszolgálatok feladatainak ellátását szolgáló állatokra;
- a kedvtelésből tartott állatokra;
- a veszélyes állatokra, a háziállatok gazdátlan egyedeire (kóborállat), az állatkertekben, a vadaskertekben és a vadsparkokban élő (tenyésztő) állatokra, továbbá a vadon élő fajok bármilyen célból fogva tartott egyedeire, ha külön jogszabály másként nem rendelkezik.³

Az állatvédelmi jogszabályok megsértése miatt az állatvédelmi célú társadalmi szervezetek jogosultak fellépni és az állami szervektől, önkormányzatoktól a megfelelő és hatáskörükbe tartozó intézkedés megtételét kérni.⁴

Bár a törvény konkrétan csak a **társadalmi szervezeteket** említi, a tapasztalat szerint az - ugyancsak jogi személyiséggel rendelkező - **alapítványok** és **közalapítványok** is hatékonyan működnek az állatvédelem területén, elősegítve a törvényi célok megvalósulását.

A civil szervezetek (alapítványok, közalapítványok, egyesületek) működése felett a törvényességi felügyeletet **az ügyészség** gyakorolja.

*

Az állatvédelemmel foglalkozó egyesületek és alapítványok kapcsán idén lefolytatott **törvényességi vizsgálat** célja annak megállapítása volt, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő állatvédelemmel foglalkozó alapítványok és egyesületek mennyiben segítik elő az állatvédelem ügyét az alapító okiratnak, alapszabályuknak és a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően tevékenykednek-e. Az állatvédelmen kívül milyen egyéb tevékenységet folytatnak, és az összhangban van-e az alapszabályukban megfogalmazott célokkal, figyelemmel a gazdasági, vállalkozási tevékenységre is.⁵

A vizsgálatsorozat közel kéttucat civil szervezetre terjedt ki. A vizsgálatba bevontunk minden olyan alapítványt, közalapítványt és társadalmi szervezetet, melynek tevékenysége állatvédelmi volt, vagy valamilyen vonatkozásban érinthette az állatvédelem területét.

*

Az állatvédelmi alapítványok jellemzően a kilencvenes évek első felében alakultak. Ezeket többnyire a települési (városi és községi) önkormányzatok alapították. Két-két esetben fordult elő, hogy magánszemélyek, illetve egyesületek voltak az alapítók.

Az alapítványok **induló vagyona** általában 50 és 100 ezer forint volt. Egy 1992-ben létrehozott kisvárosi alapítvány viszont 900.000 Ft készpénzvagyonnal és 4,6 millió Ft értékű ingatlan vagyonnal alapított.

A megvizsgált alapítványok közül kifejezetten állatvédelmi feladatokra egyetlen alapítvány jött létre Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ezt 1993-ban egy természetvédelmi egyesület és egy magánszemély alapította 70.000 Ft-tal.

Az alapítvány célja:

- civilizált színvonalú állatotthon létesítése és fenntartása, elsősorban kutyák és macskák részére;
- az állatotthonban elhelyezett állatok ételmezése, egészségügyi ellátása, őrzése, esetenként képzése;
- a balesetet szenvedett állatok ellátása;
- az állatotthonba befogadott állatok végleges elhelyezése örökbefogadókhöz;
- csökkenteni a kóbor állatok által okozott köz- és állategészségügyi veszélyeket, így az alapítvány egészségvédelmi célokat is szolgál;
- a lakosság szemléletformálása a humánus állattartásról.

Az Á. Alapítvány 1993-tól működtet egy állatotthont, s 1998-ban egy újat épített Nyíregyházán, a Csatorna utcán. Úgynevezett állatvédelmi őrzőket végeznek, melyek kapcsán számos visszaélést tártak föl. (Pl. bengáli tigris bérházban, rossz körülmények között tartott makákó majmok a tizedik emeleten, védett papagájok kis helyen, kirakatban.) Az állatvédelmi szemléletformáló program keretében előadásokat tartanak általános iskolákban, utcai rendezvényeket szerveznek és kiadványokat jelentetnek meg. Az alapítvány két nemzetközi szervezetnek is tagja.

Az egyébként környezet- és természetvédelemmel is foglalkozó T. alapítvány állatmenhelyet üzemeltet, ahol sérült és kóbor állatokat ápolnak.

A többi alapítvány állatvédő tevékenységét más céljaival összefüggésben végzi. (Például az állatok védelmével kapcsolatos – de környezetvédelmi célokat is kitűző – cserkésztevékenység, majd vetélkedőt szerveztek.)

Az alapítványok részt vesznek állatvédelemmel kapcsolatos oktatási programokban is.

Az alapítványok egy része tevékenységet még nem fejtett ki. Ezek az alapítványok az induló vagyon kiegészítésén, illetőleg különböző engedélyek beszerzésén munkálkodtak.

Az alapítványok kezelő szerve (a kuratórium) esetenként elmulasztotta a szervezeti és működési szabályzat elkészítését, jóllehet az alapító okirat ezt kötelezően előírta. Ugyancsak a kezelő szervekkel kapcsolatosan felmerült tipikus probléma, hogy a tagok tekintetében bekövetkezett változást a megyei bíróságnak bejelenteni elmulasztották. Előfordult az is, hogy az alapítvány kuratóriumának mandátuma már évekkal ezelőtt lejárt.

A kuratóriumok általában lelkiismeretesen kezelik az alapítványok vagyonát. Három kapcsán azonban azt állapította meg az ügyészi vizsgálat, hogy nem vagy az előírtnál ritkábban üléseznek. A kuratóriumok határozatai egyébként jogszerűek és a célokkal egyezők voltak.

Az alapítványok és a közalapítványok működése megfelelően dokumentált. Egy ízben fordult elő, hogy a kuratóriumi ülések jegyzőkönyvei hiányosak voltak, s nem megfelelően hitelesítették azt. Az alapítványok folyamatosan vezetik pénztárcönyveiket. Egy ízben észleltük, hogy egy közalapítvány még nem jelentkezett be az APEH-hez.

*

Az állatvédelem területén (is) működő **egyesületek** törvényességi vizsgálata kiterjedt valamennyi társadalmi szervezetre.

Tapasztalataink ezen a területen azonban lesújtóak. Két kivétellel ezek az egyesületek már évek óta nem működnek. Ennek oka a működéshez szükséges pénzügyi források hiánya, valamint a tagság passzivitása volt. A nem működő egyesületek vonatkozásában hét keresetet kellett benyújtanunk a megszüntetés érdekében.

A működő társadalmi szervezetek a galamb és más kisállatok tenyésztésének népszerűsítését, segítségét a tenyésztők érdekképviseletét és a szakismeret gyarapítását tűzték ki célul.

A még meglévő állatvédelmi egyesületek – Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében - rendkívül **széreny anyagi körülmények között működnek**. Ennek köszönhető, hogy az ilyen típusú társadalmi szervezetek többsége – pénzügyi források hiányában – ellehetetlenült, s ezzel párhuzamosan alakult ki a már említett tagi passzivitás is. Felróható azonban, hogy a rendszeres költségvetési támogatások elnyerésére való jogosultság megszerzése, avagy megfelelő anyagi háttér megteremtése érdekében semmilyen erőfeszítést sem tesznek a még működő egyesületek is alapvetően a tagdíjból gazdálkodnak.

A ténylegesen tevékenykedő társadalmi szervezetek vezetősége sincs minden esetben tisztában a működéssel együtt járó adminisztrációs – elsősorban számviteli, könyvvezetési – kötelezettségekkel. (Minden bizonnyal ez az oka annak is, hogy a közhasznú minősítés megszerzését még a működő egyesületek sem mind tervezik.)

A működő állatvédelmi egyesületek **alapszabályai** biztosítják a társadalmi szervezet demokratikus önkormányzati elemein alapuló tevékenységét és elősegíti a tagok jogainak és kötelezettségeinek érvényesülését. Feltártuk azonban azt, hogy az egyik társadalmi szervezet alapszabálya szerint a vezetőség – üresedés esetén - megbízás útján tölthet be vezető tisztségeket.

A ténylegesen is működő egyesületek jogszerűen tevékenykednek, csupán egy ízben kellett a törvénysértő vezetőségi határozatot megóvni. Gondot jelent viszont az, hogy a vezetőségi ülések nem az előírt gyakorisággal kerülnek megtartásra, s a felvett közgyűlési jegyzőkönyvek is sokszor hiányosak.

Előfordult, hogy elmulasztották az éves költségvetés elkészítését és elfogadását.

Esetenként elmaradt az új képviselő adatainak bíróságon történő bejelentése.

*

Az állatvédelemmel foglalkozó civil szervezeteknek csak töredéke alakult át **közhasznú, illetoleg kiemelten közhasznú szervezetté.**⁶ Mindösszesen két alapítvány és egy egyesület lett közhasznú, egy további alapítvány pedig kiemelten közhasznú.

A kiemelten közhasznú szervezetté átalakult alapítvány esetében merült fel problémaként az, hogy nem gondoskodott a határozatok nyilvántartásáról.

Előfordult az is, hogy közhasznúsági jelentést nem készítettek, s az is, hogy azt nem tették közzé.

*

A lefolytatott ügyészi vizsgálatok kapcsán **27 ügyészi intézkedés benyújtására** került sor.⁷

Remélhetőleg a lefolytatott ügyészi vizsgálatok – az egyes civil szervezetek törvényes működésének helyreállításán túl – segítenek abban is, hogy az állatvédelem ügyét a civil szféra hatékonyabban segítse.

Az egyes civil szervezetek pedig segítséget nyújthatnak az állatvédelem területén az ügyész számára is.

*

Az Avtv. X. fejezete szól az ügyész szerepéről az állatvédelemben.

Eszerint egyrészt az ügyész a **büntetőeljárásai törvényben meghatározottak szerint jár el** az állatok kíméletének és védelmének Büntető Törvénykönyvben tilalmazott módon való megsértése ellen.⁸

Másrészt az ügyész **törvényességi felügyeleti jogkörében eljárva** – a rá vonatkozó jogszabályok alapján – közreműködik a hatóságok állatvédelmi eljárásai és döntései törvényességének biztosításában.⁹

(E területen a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség most folytat le egy vizsgálatsorozatot).

Végül az állatok kíméletére és védelmére vonatkozó jogszabályok megsértése esetén az ügyész is **jogosult keresetet indítani** a tevékenységtől való eltiltás, illetoleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése iránt.¹⁰

Ezen keresetindítási jog gyakorlásához - a jogszabálysértésekre való figyelemfelhívással - a civil szervezetek komoly segítséget nyújthatnak az ügyészek számára.

Jegyzetek

1.A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei környezetvédelmi ankétről (Ügyészek Lapja 1998/2. szám);

A környezetvédelmi ügyészi tevékenység módszerei és tapasztalatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (Ügyészek Lapja, 1999/5. szám);

A műemlékvédelem, a civil szféra és az ügyészség (Ügyészek Lapja, 2000/3. szám)

2.Ávtv. 1.§.

3.Ávtv. 2.§.

4.Ávtv. 48.§ (1) bekezdés

5.Bár a vizsgálsorozat megállapításai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére vonatkoznak, úgy gondolom a szerzett tapasztalatok valamennyire általánosíthatóak.

6.A közhasznú, illetőleg a kiemelkedően közhasznú szervezetekké való átalakulást az 1997. CLVI. tv. tette lehetővé. (A törvény 1998. január 1-jén lépett hatályba.)

7.Ezen belül 3 óvást nyújtottunk be, s hét keresettel kívántuk elérni a már nem működő társadalmi szervezetek megszüntetését.

8.Avtv. 44. § (1) bekezdés

9.Avtv. 44. § (3) bekezdés

10.Avtv. 44. § (2) bekezdés

KÜLÖNLEGES KATONAI TANÁCSOK MŰKÖDÉSE AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELMÉBEN

I.

Az USA Elnökének rendelete

Az USA terrorizmus elleni háborúja kapcsán közismert, hogy az Egyesült Államok Elnöke 2001. november 13-án az alkotmányra és a fegyveres erők közvetlen elnöki alkalmazhatóságára vonatkozó jogszabályi felhatalmazás alapján katonai parancsot (rendeletet) adott ki különleges katonai bíróságok (military commission = katonai tanács) felállítására abból a célból, hogy az elfogott nem amerikai állampolgárok ügyeiben ítéelkezzenek. E szerint azon egyének tartoznak e bíróságok joghatósága alá, akik (i) tagjai, vagy tagjai voltak az al Qaida (al Qaeda, al Kaida) szervezetnek, (ii) részt vettek, segítséget nyújtottak másoknak az Amerikai Egyesült Államok ellen irányuló terrorista akciókban, illetve (iii) menedéket nyújtottak azon személyeknek, akiket az előző két kategória említett.

Emlékeztetőül: az USA értelmezésében a területén 2001. szeptember 11-én, illetve érdekeltségei ellen másutt elkövetett súlyos nemzetközi terrorista cselekmények olyan mértéket öltöttek, amelyek fegyveres összeütközést (armed conflict) konstituáltak, s amely miatt az USA Fegyveres Erők bevetéséről is határozni volt szükséges.

A 2001. november 13-án felállítani rendelt különleges katonai bíróságok működése nem ismeretlen az Egyesült Államok történetében. Felállításukra először az 1846-1848-as USA - mexikói háborúban került sor, és feladatuk már akkor is a háborúra vonatkozó szabályok megsértőivel szemben történő fellépés volt. Az USA Legfelsőbb Bírósága 1863-as Vallandigham ítéletében világosan megkülönböztette az említett háborús bűncselekményekre létrehozott különleges katonai tanácsokat (military commission) a rendes katonai bíróságoktól (court martial). Ezen a nyomvonalon haladva az amerikai polgárháborúban (1866: Milligan-ügy), illetve az I., majd a II. Világháborúban is elismerték e bírósági forma létezését (1942: Quirin-ügy). Utóbbi esetben nyolc német szabotőrt fogtak el az Egyesült Államok területén, akikre vonatkozóan az említett különleges katonai tanács rendelkezett felhatalmazással.

A 2001. november 13-i elnöki rendeletet és az ennek nyomán kibontakozó belső jogalkotást az amerikai és a nemzetközi közvélemény élénk érdeklődése kíséri. Ismeretes, hogy számos kritikát is megfogalmaztak e döntéssel kapcsolatban, amelynek kapcsán az amerikai jogászok legtekintélyesebb szakmai szervezete, az Amerikai Ügyvédi Kamara (American Bar Association, ABA) 2002. február 4-én megfogalmazta azokat a követelményeket, amelyek teljesülése esetén az elnöki rendeletben szabályozott (katonai) bíróságok működése megfelel az alapvető nemzeti és nemzetközi jogi követelményeknek.

Nyilatkozatukban többek között felhívták a figyelmet arra, hogy a rendelet által szabályozott eljárások során különös tekintettel kell lenni két fontos

körülményre. Egyfelől az eljárások mintául szolgálhatnak az amerikai állampolgárok ellen, avagy jövőbeli terrorista cselekmények miatt más nemzetek által folytatott eljárásokhoz, ezért a nemzetközi jogi normák maradéktalan betartásával szükséges megteremteni a tisztességes eljárás alapvető feltételeit Ilyenek az általános jogelvek, mint pl. az ártatlanság védelme, a fellebbezés joga, a kétségeknek a vádlott javára történő értékelése, a vádokról történő előzetes tájékoztatás, a védőválasztás joga, anyanyelv használatának joga, a nullum crimen sine lege elv alkalmazása, a tárgyalás nyilvánossága, és egyébként a bíróság függetlensége és pártatlansága. Külön is felhívták a figyelmet, hogy az előzetes fogva tartás nem lehet határozatlan időtartamú.

II.

A honvédelmi miniszter rendelete

Az Egyesült Államok honvédelmi minisztere 2002. március 1-jén rendeletben (DoD MCO N°.1.) szabályozta e hadbíróóságok szervezetét és eljárását. Bizonyára nem érdektelen e szabályozás főbb rendelkezéseinek megismerése, természetesen a teljesség igénye nélkül.

A miniszteri rendelet (R) célja, hogy az eljárás alá vont személyek részére teljes körű és tisztességes eljárást biztosítsanak az erre a célra kijelölt katonai bíróságok.

A rendelet értelmében a honvédelmi miniszter, vagy annak megbízottja lesz az a Kijelölő Hatóság („Appointing Authority”), amely egy vagy két bíróságot, és annak személyzetét a rendelt célra kinevezi.

A bíróság hatásköre azon személyekre terjed ki, akiket az USA elnökének említett rendelete határoz meg, illetve akik ezek közül a rendeletben írt bűncselekmények elkövetésével gyanúsíthatók.

A különleges katonai bíróság legkevesebb három, legfeljebb hét tagú, s tagjait a Kijelölő Hatóság nevezi ki. A bíróság tagjai az Egyesült Államok Fegyveres Erőinek tisztjei, akár aktív, akár tartalékos állományban, továbbá a Nemzeti Gárda szövetségi aktív szolgálatban lévő tagjai, avagy azok, akiket nyugállományból e célra visszarendeltek. A Kijelölő Hatóság a bíróság tagjait el is mozdíthatja.

A különleges katonai bíróság elnöke csak olyan katonatiszt lehet, aki az Egyesült Államok Fegyveres Erői valamely (Légierő, Haditengerészet, Hadsereg) jogi szolgálatának tagja.

A bíróság elnökének kötelessége - többek között - a bizonyítékok elfogadása vagy kizárása, a zárt tárgyalás elrendelése, a tárgyalás rendjének, a bíróság méltóságának fenntartása.

Vezető ügyészként az Egyesült Államok Fegyveres Erői valamely említett jogi szolgálatához tartozó jogi tanácsadó járhat el. Alárendelt ügyészként hasonló beosztású katonatisztek, vagy az Igazságügyi Minisztérium különleges ügyészei járhatnak el. Az ügyészek feladata magában foglalja a vádirat elkészítését és annak felterjesztését a Kijelölő Hatósághoz; a vád képviselőt

a különleges katonai bíróság előtt; a vádhatóság képviselőjét minden további felülvizsgálati eljárásban.

A védői feladatok megszervezéséért az ún. Fővédő felelős, aki ugyancsak az Egyesült Államok Fegyveres Erői valamely jogi szolgálatának jogi tanácsadója.

A Fővédő feladata kijelölni (kirendelni) az ügyben eljáró védőket, a hasonló beosztású katonatisztek közül.

A kirendelt katonai védő feladata, hogy a terhelt érdekeit a jogszabályok keretei között a legjobb tudása szerint képviselje akkor is, ha személyesen meggyőződött a terhelt bűnösségéről. A kirendelt védő megbízatása kiterjed a felülvizsgálati eljárásokban történő eljárásokra is.

A vádlott bármely jogtanácsos katonatisztet választhatja abból a célból, hogy védelmében kirendelt védőként eljárjon, feltéve, ha ez a katonatiszt megfelel a kijelölés feltételeinek. Új katonai védő választása esetén az eredeti kirendelés hatályát veszti, kivéve, ha a vádlott kérésére és a Kijelölő Hatóság jóváhagyásával a korábban kirendelt védő az új katonai védővel közösen jár el.

A vádlottnak joga van arra, hogy civil – jogi praktizálásra engedéllyel rendelkező, fegyelmi büntetés hatálya alatt nem álló, és titokvédelmi szempontból alkalmas USA állampolgár - ügyvédet válasszon, ebben az esetben azonban a költségek nem az Egyesült Államok kormányát terhelik.

Civil védő választása esetén a kirendelt katonai ügyvéd eljárási kötelezettségei nem szűnnek meg, és ugyancsak nincs arra garancia, hogy a civil védő részt is vehet valamennyi, utóbb esetleg zártta nyilvánított tárgyaláson.

A Kijelölő Hatóság feladata a bíróság egyéb személyzetének kirendelése és alkalmazása is.

Alapvető vádlotti jogosítványok

Az ügyész feladata a védelem megfelelő tájékoztatása, ennek keretében a vádirat egy példányának angol nyelven, vagy – amennyiben lehetséges – a vádlott által értett nyelven történő megküldése.

A vádlott ártatlanságát a bűnössége megállapításáig vélelmezni kell.

A különleges katonai bíróság tagjai az általuk közvetlenül megvizsgált bizonyítékokra alapított, és kétséget kizáró meggyőződésük szerint dönthetnek a vádlott bűnösségéről.

A védelem – legalább egy kijelölt katonai védő állandó részvétele mellett – az eljárás minden szakaszában kötelező.

A vádlottat megilleti a hallgatás joga a tárgyaláson. Ez a rendelkezés azonban nem akadályozza olyan bizonyíték elfogadását, amely a vádlott tárgyalást megelőző magatartásán, vagy nyilatkozatán alapszik. A vádlott természetesen tehet vallomást a tárgyaláson, ebben az esetben azonban válaszolnia kell a vád képviselőjének kérdéseire is.

A vádlott védekezése alátámasztására indítványozhatja tanúk kihallgatását és dokumentumok beszerzését, ennek okszerűségét és elérhetőségét azonban a bíróság elnöke határozza meg. A Kijelölő Hatóság feladata az erre vonatkozó nyomozás elvégzése, illetve az ehhez szükséges források lehetővé tétele abból a célból, hogy a tárgyalás teljeskörűségét és tisztességes feltételeit biztosítsák.

A vádlott jelen lehet a különleges katonai bíróság tárgyalásának minden szakaszában, kivéve, ha magatartása alapján személyének eltávolításáról dönt a bíróság elnöke. A kijelölt védő ebben az esetben sem távolítható el a tárgyalóteremből.

A vádlottnak joga van az ítélelhozatal előtt az utolsó szó jogán felszólalni.

A vádlottat ugyanazon vád alapján nem lehet ismételten bíróság elé állítani, ha ügyében a különleges katonai bíróság jogerős döntést hozott.

A tárgyalás előkészítése

Az ügyészség előterjesztésére a Kijelölő Hatóság a vádiratot elfogadja és benyújtja a különleges katonai bíróságnak. Az ügyészség az elfogadott vádirat egy-egy példányát megküldi a vádlottnak és a védőnek is.

A vádlott védőjén és az ügyészségen keresztül a tárgyalás előtti megegyezésen alapuló beismerő vallomását elfogadás céljából a Kijelölő Hatósághoz terjesztheti fel abból a célból, hogy a kiszabható büntetés mértékét a megállapodásban foglaltaknak megfelelően csökkentsék. A tárgyalás előtti beismerést írásba kell foglalni, annak tartalmaznia kell a beismerés bűnösségre vonatkozó tényállást, a vádlott azon nyilatkozatát, hogy beismerése önkéntes, és a beismerés következményeire vonatkozó jogszabályi előírásokat tudomásul vette. A Kijelölő Hatóság elfogadó nyilatkozatát követően a különleges katonai bíróság elnöke a tényálláshoz és az egyezség szerint kiszabható büntetéshez kötve van.

A tárgyalás lefolytatása

A különleges katonai bíróság biztosítja a tárgyalás független, teljes körű és tisztességes lefolytatását, amelynek során gyorsan, késedelem nélkül és minden külső befolyást kizárva jár el.

A tárgyalások nyilvánosak, kivéve, ha a Kijelölő Hatóság, vagy a bíróság elnöke az USA Elnökének rendelete, vagy a honvédelmi miniszter jelen rendelete alapján másképp nem rendelkezik.

Zárt tárgyalás akkor rendelhető el, ha azt titkos információk feltárása, a bíróság tagjainak fizikai biztonsága, tanúvédelem, elhárítási vagy bűnüldözési érdek indokolja, vagy egyébként nemzetbiztonsági szempontból fontos. A védő a zárt tárgyaláson megszerzett különleges információkat nem hozhatja nyilvánosságra.

A nyilvános tárgyaláson az akkreditált sajtó megjelenhet és megfelelő időben a tárgyalásról tájékoztatást adhat. Ugyanakkor fénykép-, video- vagy audio felvételt csak a hivatalos tárgyalási jegyzőkönyv céljaira lehet készíteni, egyébként használatuk a tárgyalás során tilos.

Az eljáró tanács tagjai bármikor visszavonulhatnak zárt tanácskozásra.

Az eljáró tanács tagjai, a felek és a tanúk esküt tesznek. A tanúkat olyan eskü vagy nyilatkozat tételére kell kötelezni, amely szerint vallomásukban az igazat fogják mondani.

Bizonyítási eljárás

A bizonyítékok elfogadhatóságáról az elnök, vagy vita esetén a tanács tagjainak kétharmados szavazatával dönt.

Az ügyészség és a védelem egyaránt indítványozhatja tanúk kihallgatását, de ugyanerre a bíróság elnöke saját kezdeményezésére is megteheti. Engedélyezhető, hogy a tanúk telefonon, audiovizuális eszköz segítségével vagy ehhez hasonló módon tegyenek vallomást.

Amennyiben a tanú megtagadja az eskü letételét, a katonai bíróság szabadon értékelheti az ilyen módon szerzett bizonyíték bizonyító erejét.

A tanúkat a felek szabadon, egymást követően kikérdezhetik. A bíróság elnöke rendfenntartási jogkörében megtilthatja olyan kérdés feltételét, vagy az arra válaszadást, amelyik nem tartozik a tárgyalt ügghöz vagy más bíróság hatáskörébe tartozik.

A tanúvédelem körében a bíróság elnöke az ügyész vagy a védelem indítványára zárt ülésen határozhat azokról a módszerekről, amelyek alkalmasak a tanú vagy más bizonyíték védelmére. Ezen módszerek pontosan nem határozhatók meg, ugyanakkor magukban foglalják a bizonyíték telefonon, audiovizuális vagy elektronikus eszközzel történő beszerzését és rögzítését.

A bíróság a tanúvallomáson kívül figyelembe veheti a bírósági eljárást megelőző nyilatkozatokat, korábbi eljárásokat, eskü nélkül tett írásos nyilatkozatokat, tárgyi bizonyítási eszközöket, hivatalos eszközöket és szakértői véleményeket. A bizonyítási eszközök köre nem korlátozható. A bíróság előtt nem szükséges bizonyítani a köztudomású tényeket.

A tanács elnöke meghatározott esetekben elrendelheti bizonyos információk, vagy azok egyes részeinek titkosítását. A bíróság elnöke az ügyészség indítványára, vagy hivatalból az Egyesült Államok érdekeinek megfelelő védelme érdekében a vádlott, a kirendelt katonai, illetve a választott civil ügyvéd részére megküldendő dokumentumokból törölni rendelheti a titkosított információkat. Ugyanakkor a titkosított adatokat a bíróság csak akkor veheti figyelembe, ha azokat a kirendelt védő részére korábban elérhetővé tették.

A tárgyalás anyagává tett bizonyítékokat, amennyiben titkosított adatokat tartalmaznak, a tárgyalási jegyzőkönyvhöz kell csatolni. Külön kell csatolni azokat a titkosított adatokat tartalmazó dokumentumokat, amelyeket visszatartottak a tárgyalás során a védelemtől. Valamennyi titkosított információt a Felülvizsgálati Hatóság (Review Panel, lásd alább) rendelkezésére kell bocsátani.

A tárgyalás menete

A tárgyaláson a vádiratot a vádlott és a tanács jelenlétében fel kell olvasni. Az ismertetett vádak alapján a tanács elnöke megkérdezi a vádlottól, hogy bűnösségét elismeri, vagy sem. Amennyiben a vádlott vitatja a bűnösségét, a tárgyalás elnöke a tárgyalást megnyitja a rendes eljárás lefolytatása céljából. A bűnösség elismerése esetén a bíróság elnöke rövidített úton állapítja meg a tényállást, amelynek során meggyőződik arról, hogy a beismerés önkéntes és a jogi következmények ismeretén alapul. A bűnösség elismerése esetén a tényállás megállapítását követi a büntetés kiszabására irányuló külön eljárás. E feltételek hiányában a tárgyalás rendes eljárássá alakul.

A rendes eljárás során az ügyész, majd a védő bevezető (nyitó) előadásokat tart és felsorakoztatja bizonyítékait. Ezt követően mind a vád, mind a védelem újabb bizonyítékokat terjeszthet elő.

A bizonyítási eljárás lefolytatását követően a vád- és a védőbeszéd következik, amelyre viszontválaszoknak van helye.

A tárgyalás befejezését követően a tanács tagjai zárt ülésen tanácskoznak, amelynek során rögzítik a bizonyítékok alapján megállapítható tényállást. A tényállásról szóló határozatot a bíróság a tanács tagjai, az ügyész, a vádlott és a védő jelenlétében hirdeti ki. A szavazás titkos.

Amennyiben a tényállás alapján a vádlott bűnösségét állapítják meg, a vád és a védelem jogosult álláspontját előterjeszteni a kiszabandó büntetés tekintetében. A vádlottnak ezen eljárásban kérdések tehetők fel, amennyiben hajlandó a nyilatkozattételre. A büntetés kiszabása előtt a vádnak és a védelemnek egyaránt lehetősége van álláspontjának előadásszerű összefoglalására.

A büntetés kiszabásáról rendelkező külön határozat kihirdetése a bíróság tagjai, a vádló, a vádlott és a védő jelenlétében történik. A szavazás ugyancsak titkos.

A bíróság a vádlott a bírák kétharmadának szavazatával bűnösségét állapíthatja meg. A bírák szavazása mind a tényállás, mind az ítélet megállapítása során írásbeli eljáráson alapszik.

A büntetést úgy kell kiszabni, hogy az igazodjék az elkövetett bűncselekmény súlyához. A kiszabható büntetések: halál, életfogytig vagy határozott ideig tartó szabadságvesztés, pénzbüntetés, vagy kártérítés, illetve minden olyan törvényen alapuló joghátrány, amelyet a bíróság megfelelőnek tart. Halálbüntetést kizárólag a héttagú tanács egyhangú szavazatával lehet kiszabni. A bíróság meghatározott esetekben elkobzást is elrendelhet a vádlott bármely vagyonára.

A tárgyalás befejezése utáni eljárás

A bíróság eljárásáról szó szerinti jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet a bíróság elnöke hitelesít. A hitelesített jegyzőkönyvet a bíróság elnöke a Kijelölő Hatósághoz továbbítja. Amennyiben a Kijelölő Hatóság a honvédelmi miniszter, a tárgyalási jegyzőkönyvet azonnal az ún. Felülvizsgálati Hatósághoz kell továbbítani.

A különleges katonai bíróságok által megállapított tényállás és a kiszabott büntetés jogerőre emelkedik, ha az USA Elnöke vagy megbízásából a honvédelmi miniszter azt jóváhagyja. Ezen eljárásban a felmentő ítéletet marasztaló ítéletre változtatni nem lehet. A jogerőre emelt ítéletet azonnal végre kell hajtani. A végrehajtandó szabadságvesztést közvetlenül a tárgyalást követően foganatba kell venni.

A bírói határozatok felülvizsgálata

Amennyiben a Kijelölő Hatóság nem a honvédelmi miniszter, úgy azonnal igazgatási jellegű eljárást folytat le, amelynek során megvizsgálja, hogy a bíróság az eljárás során valamennyi eljárási szabályt, határidőt megtartotta-e. Amennyiben hiányosságot nem tapasztal, úgy a tárgyalás anyagát a Felülvizsgálati Hatósághoz küldi meg, ellenkező esetben az iratokat visszaküldi a szükséges kiegészítések elvégzése céljából.

A Felülvizsgálati Hatóság három tagját a honvédelmi miniszter nevezi ki, tagjai katonatisztek. (A honvédelmi miniszter polgári személyt is jelölhet e posztra.) A háromtagú testület legalább egy tagjának bírói gyakorlattal kell rendelkeznie. A Felülvizsgálati Hatóság zárt ülést tart, amelyen a tárgyalási jegyzőkönyvet és választása alapján bármely, a vád vagy a védelem részéről érkezett írásbeli beadványt megvizsgálhat.

A 30 napos eljárási határidőt követően a Felülvizsgálati Hatóság az ügyet elbírálásra tett javaslatával a honvédelmi miniszternek terjeszti fel vagy visszaküldheti az ügyet a Kijelölő Hatóságnak, amennyiben tagjai szavazatának többségével azt állapította meg, hogy a tényállás nem megalapozott vagy az eljárás során jogszabályt sértettek.

A honvédelmi miniszter a Felülvizsgálati Hatóság ajánlása alapján az ügyet visszaküldheti eljárás lefolytatása céljából, avagy az Elnök által delegált jogkörében eljárva végleges döntést hoz, illetve azt ebből a célból javaslatával az Elnökhöz továbbítja.

Az Elnök – vagy megbízása alapján a honvédelmi miniszter – a különleges katonai bíróság (ok) által megállapított tényállást elfogadja, vagy elutasítja, a bűnösséget megállapító döntést enyhébb büncselekményben történő marasztalásra változtathatja, a kiszabott büntetést csökkentheti, a kiszabott büntetést felfüggeszheti. A döntés ellen további fellebbezésnek nincs helye.

Kiegészítő rendelkezések

A számos kiegészítő és záró rendelkezés tartalmazza többek között az Elnök kegyelmezési jogkörét, illetve azt, hogy a jelen szabályozás módosítása időről időre a honvédelmi miniszter feladata. A rendelet hatályba lépése kihirdetése napján, 2002. március 21-én történt.

III.

A fenti szabályozás jogi alapjainak, tárgyköreinek és természetének fenti kivonatos ismertetése után érdemes egy pillantást vetnünk arra, hogy az amerikai sajtó hogyan értékelte a fenti jogalkotást. A The Washington Post 2002. március 23-i szerkesztőségi cikkében (Tisztességesek-e a haditörvényszék eljárási szabályai?) arra a következtetésre jut, hogy a fenti

szabályozás nem elégítené ki mindenben a hazai (ti. amerikai) büntetőbíróságok standardjait, többek között a közvetett bizonyítékok széles körű megengedhetősége, a tárgyalások nyilvánosságának korlátozása, és a fellebbezési bíróság hiánya miatt. Ugyanakkor megértéssel említi, hogy a háborúra vonatkozó szabályokat megsértő külföldi állampolgárok nem élvezhetik az amerikai alkotmány által nyújtott összes biztosítékot. A kialakított szabályozásnak azonban biztosítania kell, hogy a lefolytatott tárgyalások megfeleljenek az igazságszolgáltatásra vonatkozó nemzetközi normáknak, ellenkező esetben az Egyesült Államok biztonságának szavatolása az általuk is oly sokra tartott tisztességes eljárás sérelmével járna.

A szerkesztőségi cikk kitér arra is, hogy a szabályok alapján viszonylag kevés fogva tartott áll majd a különleges katonai bíróságok elé. A Pentagon szerint a foglyok közül néhányat minden bizonnyal szabadon engednek, és repatriálnak, amely azt is jelenti, hogy másokat határozatlan ideig - mint a háború szabályait megsértő illegális harcosokat - kívánnak fogva tartani. E felfogás nyilvánvalóan elősegíti, hogy a fogva tartottakat a Genfi Egyezmények szerint minősülő hadifoglyoknak tekintsék. Bizonytalanságot szül az elhúzódozó fegyveres konfliktus ténye is, ti. vajon e személyek fogva tartása az ellenségeskedések végéig tart-e. Az amerikai értékekkel ugyanis szöges ellentétben állna emberek fogva tartása vádemelés és tárgyalás nélkül. Éppen ezért úgy gondolják, hogy a rendeleti jogalkotást követően az amerikai törvényhozásnak sem szabad ezeket a kérdéseket függőben hagynia.

Felhasznált irodalom:

Az USA Elnökének 2001. november 13-i Katonai Parancsa
(Military Order: Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism)
www.whitehouse.gov/news/releases/2001/11.

Az USA honvédelmi miniszterének 2002. március 21-i rendelete a katonai tanácsok eljárási rendjéről
(Department of Defense, Military Commission Order N°.1)
www.nimj.org

Stephen Young (The Catholic University of America, Kathryn J. DuFour Law Library, Published March 1, 2002): United States Military Commissions: A Quick Guide to Available Resources (Összefoglaló tanulmány az Egyesült Államok különleges katonai törvényszékeiről
www.llrx.com

The Washington Post 2002. március 23-i száma
Page A18: szerkesztőségi cikk: Are Tribunal Rules Fair?
www.washingtonpost.com

DR. SZENDREI GÉZA

HÍRES EMBEREK, RÉGI ÜGYÉSZEK

EDVI ILLÉS KÁROLY

A XX. század elején alapította, szerkesztette a Jogállam című folyóiratot. Kommentárjaiból jogásznemzedékek tanulhatták meg, hogy mi az igazságszolgáltatás hivatása. a XIX. század utolsó harmadában ügyészként részese volt az igazságszolgáltatásnak, amely az 1867-es kiegyezés után eltávolította a korabeli szervezett bűnözést.

Nézzük a kort:

Edvi Illés Károly 1860-ban az alkotmányos alapok visszaállítására kiadott Októberi Diploma idején 18 éves. Az 1847-es közjogi állapotokra visszahelyezett - de még az osztrák birodalomba beolvasztott - országban egyetemi joghallgató.

Az 1864-ben elvégzett egyetem után jogtanító, majd az ügyvédi vizsgája letételét követően 1867-től 1871-ig vármegyei tiszti ügyész, 1872-től 1883-ig királyi ügyész. Ügyészi pályafutásának szembetetsége vetett véget.

Tiszti ügyészként az 1869 ősztől Szegedre delegált a pesti, majd az azt felváltó aradi törvényszéken képviselte a vádat kora legveszélyesebb köztörvényes bűnügyeiben. E bűnügyek felderítése egy sikeres királyi biztos, Ráday Gedeon nevéhez fűződnek, aki az 1867-es Andrassy kormány belügyi osztálytanácsosaként a rendőri osztály vezetője volt.

Gróf Andrassy Gyula miniszterelnök az ország gazdasági állapota rendbetétele egyik sarkkövének tekintette a nagybűnözés visszaszorítását.

1867-1869 között az alföldi rablóbandák főleg Kecskemét, Szeged, Szabadka, Arad, Csanád környékén szerveződtek. Házról házra járva gész községet kiraboltak, méneseket, gulyákat, nyájukat elhajtottak, az ellenálló őröket (csikósokat, gulyásokat, juhászokat) megölték. Város, község, tanyavilág a rettegés vidéke volt.

A postákat kifosztották, a pénzszállítmányokat elrabolták, a vasúton utazókat sínfelszedéssel megállították, végigrabolták.

Ha egy-egy bűnözőt elkaptak a bűnüldöző szervek, és az "illetőnek hozzátartozója hazulról ment a csendbiztoshoz vagy a tiszti ügyészhez, az elfogott csakhamar visszanyerte szabadságát. A megvesztegetés napirenden volt."

Edvi Illés Károly jellemzése e korról: "... ahol az államélet folytonos változásnak van kitéve ... ott gombamódra teremnek s a közhatalommal sikeresen dacolnak a rablóvezérek és rablóbandák, szóval egész nagyságában létrejön, mint állam az államban a rablóvilág".¹

Erre a világra mondott nemet gróf Andrassy Gyula miniszterelnök.

A belügyminiszter 1869 augusztusában gróf Ráday Gedeont az Alsó-Tiszavidék királyi biztosává nevezte ki, mivel a közbiztonság helyreállítására a vármegyei törvényes hatalom már erőtlennek bizonyult.

Ráday tudta, hogy a nehéz feladat elvégzéséhez határozott jellemű emberek kelleneek.

Beépítette embereit a betyárvilágba, de a pandúrokat, a vármegyei vezetőket, sőt a bírák megbízhatóságát is leellenőriztette. Megválogatta a maga ügyészeit is. Így esett választása két pesti vármegyei ügyészre: a csupa tűz, csupa bátorság, de kissé szeles modorú Kormos Bélára, és a mélyen látó higgadt, alapos, kisugárzó egyéniségű Edvi Illés Károlyra.

A királyi biztos az ósdi szegedi várat bőséges pénzkeretből erős, speciális fogdákká, kihallgató, tárgyaló termékké alakíttatta át. Idegen ajkú katonaságot vezényeltetett oda, hogy az őrzők és a rabok ne értsék egymás nyelvét.

Alapos személyi, tárgyi feltételek megteremtése után kezdődtek el az őrizetbe vételek. 20-30 éve elkövetett bűnökért is felelni kellett. A nyomozóhatóság durva testi és lelki módszereket alkalmazott a durva és torzlelkű gyanúsítottakkal - de nem kizárt, hogy ártatlanokkal - szemben is. A vizsgálat szálai a pusztáktól, csárdáktól az úri házakig, sőt a miniszteri székig is elvezettek.

Edvi Illés Károly erről a következőket írta.

"Közel három év alatt a befogottak száma elérte a 2000 főt..., Ha a vallomás vagy a beismerés megtörtént, a vádlottat vitték a várban működő törvényszék elé, hogy vallomását, beismerését ott hitelesítsék... amelyre a tiszt ügyész a hitelesítő záradékot rávezette. Ennek megtörténte után a vádlott magánzárkába került, s vallomása visszavonására már nem igen volt alkalma".²

E kor rablóvezére Rózsa Sándor. Felőle Edvi Illés Károlyt idézem:

" ... Rózsa Sándor, kit az ötvenes évek vége felé életfogytig tartó börtönre ítélték ... 1868. évi április 10-én kegyelmet nyert

Miután csendbiztos nem lehetett, rablónak lett. Nem is volt ez olyan nagy különbség abban az időben... A sejtelmes rablóvilág leleplezésére ... leleményesség, ész és ravaszság szükséges. Ráday ehhez is megtalálta a maga emberét... "

"Hogy a vérengző rabokat nem a modern bünvádi eljárás szabályai szerint vallatták, ez kétségtelen, de hogy a siker kulcsa nem a kínvallatás és erőszakoskodás volt: erről személyes tapasztalataim vannak ... a szálak már oly rétegekbe vezettek, amelyeket felső körökben, nem vélték célszerűnek megbolygatni. Egyszerre felhangzott a jelszó, hogy be kell szüntetni a királyi bizottság és delegált törvényszék működését.

Ráday és személyzete már 1873. elején kivonultak a szegedi várból... A befejezetlen ügyek tehát az azokban érdekelt foglyokkal együtt az illetékes bíróságokhoz kerültek".³

A királyi biztos Ráday Gedeon 4 éves működése idején a vádat Edvi Illés Károly képviselte.

A kirendelt bíróság ítéletei 10,20 évi, illetve életfogytig tartó börtönbüntetést, esetenként kötél általi halált tartalmaztak, de senkit sem végeztek ki.

A királyi biztos működése helyreállította a közbiztonságot,. "Háznak, lónak és betyárnak sem kell külön őr".⁴

A büntetőpercek csúcsa a Rózsa Sándor és társai elleni per volt.

Edvi Illés Károly négy ügyvéddel állt szemben.

Az 1872. december 24-én elmondott vádbeszéde szerint "az emberi szenvedélyek elfajulásának legkülönbözőbb árnyalatai, három évtized sötét bűneinek legváltozatosabb fajai egybeolvadva alkotják azon képet, melyeket az itt jelenlévő vádlottak személyei és bűnei képviselnek.

Társadalmi bajok, és rossz lelkűség képezik azon indulatokat, melyek a képet létrehozták...

Patriarchális társaság, az abszolutizmus alatt nyögő nép bűnelősegítő, bűnpártoló hajlama, zilált rendőri viszonyok voltak tehát azon társadalmi bajok és tényezők, melyeket vádlottak rosszlelkűsége a különböző időkben felhasználta, a békés polgárok kifosztására kizsákmányolt ... ki míg az éj sötétjében rabolt, nappal a békés polgárok közé elegyedett ... a sötétség leple alatt váltak tolvajokká majd rablókká, rablógyilkosokká...

Rózsa Sándor már annyira belerögzült bűneibe, hogy javulását, s azt, hogy kiszabadulva valaha a polgárságnak hasznos tagja lehetne, teljesen kétségbe kell vonnom, mert valjon javulás várható-e attól, ki rablásaival - mint a tárgyaláson történt - még dicsekszik, ahelyett, hogy azokat szégyenlené...

A bűnök állandó ösvényével állandóan felhagyni nem bír, se nem akar.

S ezen indokok alapján nekem kérem kell, hogy Rózsa Sándor a büntetések legnagyobbikával, életének elvesztésével lakoltassék".⁵

Az első fokú ítélettel halálra, másodfokon életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt Rózsa Sándor a szamosújvári börtönben harisnyakötéssel fejezte be életét.

A minden korban jelenlévő gonosz, emberi ösztönökön kívül mi lehetett az 1850-as, 60-as, 70-es évek bűnözési hullámhegyének kiváltója.

Az 1848-as jobbágyfelszabadítás után - az ésszerűbb és korszerűbb gazdálkodás nyomán - feleslegessé vált a munkáskéz egy része. Létrejött egy jelentős munkanélküli tömeg, amely nem tudott már megélni a környezetében.

Az akkori élet létminimuma alatt folyamatosan nélkülözött és bűnözött. Erre volt válasz a kemény kormányzás büntetőpolitikája. Edvi Illés Károly szavaival "Fájdalmas operáció volt a nemzet testén, de szükség volt rá."⁶

Ez volt Edvi Illés Károly pályára lépő ügyész első nagy műve. De több tartalma is van az életének. 1873 után Edvi Illés Károly az ügyészi feladatok ellátása mellett energiáit a jogirodalomban, jogi szaklap szerkesztésében, szakkönyvek írásában érvényesítette.

Werbőczy István Hármaskönyvét követően hazánk egyik kiemelkedő jogalkotása a Csemegi-kódex néven ismert, a büntetőtörvénykönyvről szól 1878. évi V. törvény amelynek előkészítésében részt vett Edvi Illés Károly is.

Erről Csemegit idézem: "hozzám egyre nagyobb terjedelmű dolgozatot nyújtott be, amely arról tanúskodott, hogy a nevezett királyi ügyész ... aránylag rövid idő alatt nagymérvű tudományos tanulmányokat végzett."⁷

Értekezéseit az ügyészi pályára lépése óta ontotta. 1867-től 52 éven át számtalan tudományos cikke jelent meg, amelyeknek még nincs teljes összesítése. Máig érvényes mondanivalót olvashatunk tőle a Jogtudományi Hetilapban, a Magyar Igazságügyben, a Magyar Jogászegylet évkönyveiben, a Büntető Jog Tárában, a Jogállamban, a Bűnügyi Szemlében, a Jogtudományi Közlönyben és rangos napilapokban, pl. a Budapesti Hírlapban. (100-130 éve a napilapok is tartalmaztak igényesen, de a köz nyelvén megírt jogi tárgyú cikkeket. A köznyelv mára már a jogirodalomban rangját veszítette, a napilapokat pedig ritkán érdeklik a jogászok szakmai gondolatai.)

Edvi Illés Károly cikkeinek már a címei mutatják a dolgok érzékeny meglátását, írói szókimondását: pl. A rendőrség szennyese. A gyorskezü miniszter, Miniszteri önkény, Politika az igazságszolgáltatásban, Igazságügyi vita, Önkény és törvény, Független királyi ügyészség, Törvényjavaslat a sajtóról, Sajtóvétség, A mentelmi jog határai, A büntetőtörvény hézagai.

Jogalkalmazási gyakorlata és elméleti tudása által alkotott könyvei tartalmazzák jogtudósi munkásságát. Legfontosabb művei. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyvek magyarázata, a Magyar büntető törvények zsebkönyve, a Magyar anyagi büntető törvények és a sajtótörvény, a Bűnvádi perrendtartás magyarázata, a Bűnvádi perrendtartás zsebkönyve, a Rendőri büntetőbíráskodás zsebkönyve.

Tudományos munkássága elismerésekét a Magyar Tudományos Akadémia 1895-ben tagjává választotta.

Az éles szemű ügyész látása az 1870-es évek végétől fokozatosan homályosult, 1883-ra Edvi Illés Károly megvakult. Ügyészi hivatását kénytelen volt abbahagyni, de szellemisége nem veszett el a magyar jogrend számára. Nyugdíjas királyi ügyészként, mint ügyvéd folytatta tevékenységét.

Sokkal tovább volt ügyvéd, mint ügyész, mégis könyveiben a szerző helyén nyugdíjas királyi ügyészként nevezte meg magát. Haláláig a hivatás elkötelezettje volt. Ügyvédként is hatott a környezetére. A tárgyalóterembe bizalmi embere kísért és ültette le az ügyvéd asztalához. Az elhangzottakat pontosan megjegyezte, ez jellemezte kérdéseit, visszahivatkozásait. Védőbeszédeiben utolérhetetlen világossággal előadta a tényállást, felépítette a minősítést. Nem mindenáron törekedett a védelem felmentésére.

Átérezte, hogy ügyvédként is az igazságszolgáltatás eredményességéért dolgozik, miként az ügyész, a bíró. Áhítatos csend kísérte szavait.

Az Ügyészek Lapja olvasói 8 éven át olvashatták a híres emberek, régi ügyészek cím alatti soraimat, abban a nagy jellemek felidézett szavait. 14 ügyészeiről írtam abban a hitben, hogy apró munkám nem felesleges.

Csak véletlen, hogy az 1619-ben elhunyt Kitionich János jogügyi igazgatótól az 1919-ben elhalálozott Edvi Illés Károly 300 év telt el, amit végigkutattam. E sorozat végére értem. Voltak olyan emberek is, akik segítettek. Köszönet érte. Majd mások jobban folytatják e munkát. Szükség van rá.

Az emlékezés a lélek szükséglete, az ügyészség létének is egyik éltető ereje.

Az emlékezés erőt ad a tenni akaróknak.

Felhasznált források

1. Jogállam. Budapest, 1902/1. Edvi Illés Károly: Gróf Ráday Gedeon 139-140 oldal.
2. Nagy Czirok László. A Ráday kor s a szegedi vár titkai Kiskunhalas, 1962 17-18 oldal.
3. A már megnevezett Jogállam 141-143 oldal.
4. A már idézett Jogállam 140 oldal.
5. A Hon. Pest. 1872 december 27. címlap.
6. Budapesti Hírlap. 1906 151 szám. II. sz. melléklet 6. oldal. Emlékeim a szegedi várból
7. Angyal Pál: Edvi Illés Károly levelezőtag emlékezete Budapest, 1929. 10. oldal.

EGYESÜLETI HÍREK

AZ ÜGYÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETE TISZTSÉGVISELŐINEK

NÉVSORA

1./

Az Ügyészek Országos Egyesülete 2001. december 5-i Küldöttközgyűlésén a lemondott Dr. Hajdú Mária helyett elnökké választotta Dr. Hegedűs András Budaörsi városi vezető ügyészt, addigi alelnököt.

Dr. Hegedűs András helyett alelnökké választotta dr. Lovas Katalin Budapesti IV. és XV. kerületi vezető ügyészt.

Alelnökké választotta továbbá Dr. Fejes Pétert (Vas megyei Főügyészség), és Venczl Lászlót – (Legfőbb Ügyészség).

Szervező titkárrá választotta Dr. Kóder Zsolt fogalmazót (Budaörsi Városi Ügyészség).

Gazdasági titkárrá választotta dr. Szinai Istvánt (Legfőbb Ügyészség).

Megválasztotta továbbá:

Kulturális ügyvivőnek: Máriánna dr. Molnár Máriát (Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség).

Sport ügyvivőnek: Dr. Büdi Lászlót (Budapesti II. és III. kerületi vezető ügyész).

Szociális ügyvivőnek: Dr. Klimon Zsuzsát (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség).

Oktatási-tudományos ügyvivőnek: Dr. Terdik Katalint (Pest Megyei Főügyészség).

A Felügyelő Bizottság tagjainak:

dr. Kiss-Király Ervinnét (Zala Megyei Főügyészség),

dr. Somogyi Ferencet (Zala Megyei Főügyészség),

dr. Zólyomi Csillát (Győr-Sopron-Moson Megyei Főügyészség),

dr. Misi Máriát (Fővárosi Főügyészség),

dr. Tóth Mónikát (Budapesti IV. és XV. kerületi Ügyészség).

A Nemzetközi bizottság tagjainak:

Dr. Takácsné dr. Diófási Ágnes (Szabolcs Megyei Főügyészség),

dr. Steiner Tibort (Budapesti Katonai Ügyészség),

dr. Kökényesi Juliannát (Nagykanizsai Városi Ügyészség),

dr. Rahói Máriát (Fővárosi Főügyészség),

dr. Varga Anitát (Vas Megyei Főügyészség).

Az Etikai Bizottság tagjainak:

dr. Vókó Györgyöt (Legfőbb Ügyészség),
dr. Panyi Bélát (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség),
dr. Mózes Zoltánt, (Debreceni Katonai Ügyészség)
dr. Kórdé Csabát (Kőszeg Városi Ügyészség),
dr. Tóth Líviát (Győr-Sopron Megyei Főügyészség).

2./

A 2002. március 28-án az Ügyészek Országos Egyesülete Küldöttközgyűlése a lemondott Dr. Hegedűs András elnök helyett elnökké választotta Dr. Fónay Tamást, a Siklói Városi Ügyészség vezetőjét.

A lemondott dr. Fejes Péter alelnök helyett:alelnökké választotta Máriánné dr. Molnár Máriát a Hajdú-Bihar megyei Főügyészség csoportvezető ügyészét.

A lemondott dr. Kóder Zsolt szervező titkár helyett szervező titkárnak megválasztotta dr. Horváth Krisztina titkárt (Budapesti IV. és XV. kerületi Ügyészség).

Máriánné dr. Molnár Mária kulturális ügyvivő helyett kulturális ügyvivőnek megválasztotta Dr. Dávid Tamás ügyészt – (Legfőbb Ügyészség)

A lemondott Dr. Klimon Zsuzsanna szociális ügyvivő helyett, szociális ügyvivőnek megválasztotta Dr. Kissné dr. Maár Sarolta ügyészt, (Veszprém megyei Főügyészség).

Az Ügyészek Országos Egyesületének

ALAPSZABÁLYA

A Magyar Köztársaság ügyészei az ügyészi szervezet jövőjéért érzett felelősségüktől vezérelve, az önkéntességen és a legszélesebb körű demokratizmuson alapuló egyesület létrehozását határozták el abból a célból, hogy őrködjön azon, hogy a Magyar Köztársaság ügyészsége politikai befolyástól mentesen végezze munkáját, tevékenységét csak és kizárólag az Alkotmány és a jogszabályok határozzák meg.

1.§

/1/ Az Ügyészek Országos Egyesülete (továbbiakban: egyesület) az ügyészi testület szakmai érdekvédelmét, tagjai munkavállalói érdekképviselését ellátó, szociális és kulturális igényei érvényesülését saját anyagi eszközeivel is elősegítő társadalmi szervezet.

/2/ Az Ügyészek Országos Egyesülete jogi személy.

/3/ Az Ügyészek Országos Egyesületének tagozatai, **valamint a fogalmazói és titkári országos szekciója**^{/8/} jogi személyként működhetnek. Ehhez a tagozat közgyűlésének, **illetve a titkári és fogalmazói országos szekció küldötttertekezetének**^{/8/}, **valamint** az egyesület Országos Küldöttközgyűlésének⁽⁶⁾ döntése szükséges.

Az egyesület⁽⁷⁾

- Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tagozata
- Vas megyei Tagozata
- Veszprém megyei Tagozata ⁽³⁾

- **valamint a fogalmazói és titkári országos szekció**^{/8/} jogi személyek.

/4/ Az egyesület országos központjának székhelye:

Budapest, V. Markó u. 27. (Fővárosi Főügyészség).

2.§.

/1/ Az egyesület célja, hogy az ügyészi testület és az egyesület tagjainak érdekvédelme és képviselése keretében:

- a.) a hivatalvezetéssel együttműködve képviselje a tagság kollektív és egyéni anyagi, egzisztenciális, szakmai érdekeinek védelmét az ügyészi szervezeten belül,
- b.) képviselje az ügyészek testületi érdekeit más társadalmi vagy állami szervek előtt,
- c.) vizsgálja meg az ügyészi szervezetet, vagy annak tagjait ért támadásokat és foglaljon állást azokkal kapcsolatban,⁽⁵⁾
- d.) őrködjék az ügyész szervezet etikai tisztaságán,
- e.) óvja és erősítse az ügyészi autonómia alkotmányos garanciáit.

/2/ Az egyesület⁽⁶⁾ céljának elérése érdekében együttműködik az érdekképviselést, érdekvédelemértés ügyészségi szervezeteivel és más társadalmi szervezetekkel.

/3/ Az egyesület tagjai szakmai, tudományos, oktatási, szociális, kulturális és sportigényei érvényesülésének elősegítése érdekében:

- a.) pénzeszközeiből e célokra **tagozati alapot**⁽⁷⁾ létesít és azok megvalósításához **a tagozatoknak és tagjainak**⁽⁷⁾ támogatást nyújt,
- b.) közreműködik tagjainak képzésében, továbbképzésében, segítséget nyújt az önképzéshez,
- c.) támogatja az egyesület tagjainak tudományos tevékenységét, tudományos pályázatot hirdet meg,⁽⁵⁾
- d.) szervezi és ösztönzi tagjainak művészeti, kulturális tevékenységét, megteremti az ilyen igények kielégítésének szervezeti formáit,
- e.) tagjai egészségének megőrzése, az egészséges életmód kialakítása végett keresi a sportolási lehetőségeket, ilyen rendezvényeket szervez, illetve támogat,
- f.) nemzetközi kapcsolatokat létesít és tart fenn,
- g.) díjakat, elismeréseket alapít és adományoz.⁽⁵⁾

/4/ A tagozati alap elosztásának szabályait az Országos Küldöttközgyűlés által jóváhagyott Szabályzat tartalmazza.⁽⁷⁾

/5/⁽⁷⁾ Az egyesület tevékenységével elősegíti, hogy az ügyészséget érintő jogi szabályozás teremtse meg a testületi érdekvédelemnek az ügyészi szervezeten belüli szervezeti kereteit. Szorgalmazza az ügyészi szervezet korszerűsítését, a feladatokhoz orientált szervezeti struktúra kialakítását.⁽⁵⁾

Ennek érdekében az egyesület:

- a.) kifejezi testületi véleményét az ügyészi szervezetet érintő jogszabályok tervezeteiről,
- b.) javaslatokat dolgoz ki az ügyészi szervezet és az ügyészi tevékenység jogi szabályozására.

3.§

/1/ Az egyesület működési kiadásait a tagdíjakból, gazdasági tevékenységéből, tagjai vagy mások önkéntes adományaiból fedezi. Ez utóbbiaktól azonban csak akkor fogadható el adomány, ha az - az Etikai Bizottság véleménye szerint - nem sérti az egyesület önállóságát, nem befolyásolja függetlenségét.

Az egyesület gazdálkodási tevékenységet másodlagosan, csak céljai elérésének érdekében végez.

A tagdíjbevétel – az **alapszabály 3.§ /2/ bekezdésében meghatározott kivétellel**^{/8/} - 60 %-a országos célokat, 40 %-a tagozati célokat szolgál.

/2/ Az egyesület gazdasági tevékenysége körében - az ügyészségi törvény rendelkezéseivel összhangban - :

- szakmai konferenciákat, kiállításokat, tanfolyamokat, tudományos tanácskozásokat szervez,

- szakmai kiadványokat állít elő, ad ki⁽⁵⁾ és terjeszt.

/3/ Az egyesület tartozásaiért saját vagyonával felel. A tagok - a tagdíj megfizetésén túl - az egyesület tartozásaiért saját vagyonukkal nem felelnek.⁽⁵⁾

4.§

/1/ Az egyesület tagja lehet minden aktív és nyugdíjas ügyész, ügyészségi titkár, fogalmazó, továbbá az ügyészségi nyomozó hivatalok, valamint az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet állam- és jogtudományi diplomával rendelkező aktív és nyugdíjas nyomozója, illetve tisztviselője (a továbbiakban: ügyész).

Nyugdíjas csak akkor lehet tagja az egyesületnek, ha megfelel az 1994. évi LXXX. törvény 36.§ (1) bekezdésében foglalt követelményeknek ("egyéb" kereső foglalkozás tilalma).

/2/ A tagsági jogviszony belépési nyilatkozat alapján történő tagozati tagnyilvántartásba való felvétellel jön létre.⁽⁶⁾

/3/ Az egyesületi tagság megszűnik:

- a.) kilépéssel,
- b.) törléssel,
- c.) kizárással,
- d.) az ügyészi jogállás elvesztésével, kivéve a nyugdíjazást,
- e.) a tag halálával.

/4/ Az egyesület tagja havi 300 Ft tagdíjat fizet. A fogalmazó, a titkár és a nyugdíjas tag tagdíja havi 100 Ft.⁽⁴⁾

/5/ A tagozat a nyugdíjas tagot a tagdíjfizetési kötelezettség alól mentesítheti.⁽³⁾

/6/ A tartósan - legalább három hónapon keresztül - távollévő tag a tagdíjfizetési kötelezettségét a távollét időtartamára szüneteltetheti.⁽³⁾

/7/ Az illetékes tagozat azt a tagot, aki tagdíjfizetési kötelezettségének önhibájából 6 hónapig nem tesz eleget, az egyesület tagjai közül - előzetes eredménytelen felhívást követően⁽⁵⁾ - a következő hónap első napjától törli.⁽¹⁾

/8/ A tag kizárásáról - az illetékes tagozat javaslata alapján, az Etikai Bizottság véleményét kikérve - az Országos Választmány⁽⁶⁾ kétharmados többséggel dönt. Döntése ellen halasztó hatályú kérelem terjeszthető elő az Országos Küldöttközgyűléshez.⁽⁶⁾

/9/ A tag akkor zárható ki, ha magatartása hivatásához, egyesületi tagsági jogviszonyához⁽⁶⁾ méltatlan.

5.§

/1/ Az egyesület tagjának joga, hogy:

a.) válasszon, a szervezet munkájában, rendezvényein, pályázatain részt vegyen, küldött legyen⁽⁵⁾, a szervezetben bármely választott tisztséget betöltsön,

b.) bármilyen - az egyesület működési körébe tartozó - ügyben előterjesztést, javaslatot tegyen az egyesület bármely szervéhez, illetve az egyesület bármely szervétől felvilágosítást kérjen⁽⁶⁾,

c.) az egyesület érdekvédelmi eljárását kérje⁽⁶⁾,

d.) az egyesület tudományos, oktatási, szociális, kulturális és sporttámogatását igényelje⁽⁶⁾, az egyesület ilyen tevékenységében cselekvően részt vegyen,^{(1) (6)}

e.) az egyesület bármely szervének törvénysértő határozatát - a tudomására jutástól számított 30 napon belül - a bíróság előtt megtámadja.^{(5) (6)}

/2/ A tag kötelezettsége, hogy:

a.) részt vegyen az egyesület szerveinek tevékenységében, választott tisztségét legjobb tudása szerint betöltse, segítse elő az egyesületi célok megvalósulását és ennek érdekében tagtársaival működjön együtt,

b.) tagdíjfizetési kötelezettségének tegyen eleget,

c.) tanúsítson hivatásához⁽⁵⁾, egyesületi tagságához méltó, etikus magatartást.

6.§⁽¹⁾

/1/ Az egyesület a 2.§ /2/ bekezdésében meghatározott célok anyagi forrásainak biztosítása érdekében bevételeiből egyesületi alapokat képez.

/2/ Az alapok összegét és felhasználásának főbb elveit az éves költségvetésben kell meghatározni.

7.§⁽¹⁾

Az egyesület önkormányzati szervezete a következő:

- Országos Küldöttközgyűlés,⁽⁶⁾
- Országos Választmány,⁽⁶⁾
- országos bizottságok,
- **fogalmazói és titkári országos szekció**^{/8/}
- **fogalmazói és titkári országos szekció elnöksége**^{/8/}
- tisztségviselők (elnök, alelnökök, titkárok),
- ügyvivők,
- a szervezeti egységenkénti tagozatok,
- **fogalmazók és titkárok országos szekciójának regionális szervezetei**,^{/8/}
- **fogalmazók és titkárok országos szekciója regionális szervezeteinek elnöksége**,^{/8/}
- a tagozatok ügyvezető testülete.

8.§.

/1/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ az egyesület legfelsőbb önkormányzati szerve.

/2/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ küldötteit a tagozatok, **valamint a fogalmazók és titkárok országos szekciójának régiói**^{/8/} választják meg 3 évre. Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ tagjai - hivatalból – **az egyesület elnöke, alelnökei, és titkárai, valamint a fogalmazók és titkárok országos szekciójának elnöke.**^{/8/}

/3/ A tagozatok minden 15 tag után egy küldöttet választanak. Ha a tagok száma a 15-nek nem egész számú többszöröse, egy további küldött választható, ha a töredékszám a 10-et eléri. Amelyik tagozat létszáma a 10 főt nem éri el, egy főt delegálhat küldöttként. **A fogalmazók és titkárok országos szekciója régióként egy-egy tagot delegálhat küldöttként.**^{/8/}

/4/ A küldött megbízatása megszűnik:

- a küldött tagsági viszonyának megszűnésével,
- lemondással,
- tagozat **illetve a fogalmazói és titkári országos szekció régiója általi visszahívással.**^{/8/}
- az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ általi felmentéssel,
- a megbízatás lejártával.⁽¹⁾

/5/ Visszahívásra, vagy felmentésre akkor kerülhet sor, ha a küldött:

- az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ munkájában egy éven át nem vesz részt,

vagy

- hivatásához⁽⁵⁾ és egyesületi taghoz méltatlan magatartást tanúsít, de kizárására nincs ok.⁽¹⁾

/6/ Visszahívás, vagy felmentés esetén az Etikai Bizottság állásfoglalását kell kérni. Felmentés esetén a küldött tagozatának **illetve régiójának**^{/8/} véleményét is be kell szerezni.⁽¹⁾

9.§

/1/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ hatáskörébe tartozik:⁽¹⁾

a.) az Alapszabály módosítása,

b.) az egyesület tisztségviselőinek, az országos bizottságok tagjainak megválasztása és visszahívása, kivéve a fogalmazói és titkári országos szekciójának tisztségviselőit.^{/8/}

c.) a küldöttek és választmányi tagok felmentése⁽⁵⁾,

d.) az éves program és a hozzá tartozó⁽⁵⁾ költségvetés megállapítása és a végrehajtásáról szóló jelentés, valamint az Országos Választmány⁽⁶⁾ és a Felügyelő Bizottság éves jelentésének elfogadása,

e.) díjak, elismerések alapítása⁽⁵⁾ és adományozása,⁽⁶⁾

f.) más társadalmi szervezetekkel egyesülés, vagy az egyesület feloszlásának kimondása,

g.) mindaz, amit az Alapszabály egyéb rendelkezései az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ hatáskörébe utalnak, illetve amit az Országos Választmány,⁽⁶⁾ illetve a tisztségviselők elé terjesztenek.⁽⁵⁾

/2/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ szükség szerint, de legalább évente egy alkalommal ülészik.⁽²⁾

Az Országos Küldöttközgyűlés rendkívüli ülést köteles tartani, ha azt a bíróság elrendeli, ha tagjainak 10 %-a, illetve az Országos Választmány az ok és cél megjelölésével kezdeményezi, valamint az elnök, illetve kettőnél több tisztségviselő lemondása esetén.⁽⁶⁾

/3/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ akkor határozatképes, ha ülésén tagjainak legalább kétharmada jelen van.⁽¹⁾

Ha az Országos Küldöttközgyűlést⁽⁶⁾ határozatképtelenség miatt meg kell ismételni, a 30 napon belüli időpontra azonos napirendi pontokkal összehívott Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes, ha erre az eredeti meghívóban utaltak.⁽⁵⁾

/4/ Az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ határozatait általában egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza. Szavazategyenlőség fennállása esetén az Országos Küldöttközgyűlés elnökének szavazata dönt.⁽⁶⁾

Kétharmados többség kell az Alapszabály módosításához, más társadalmi szervezettel történő egyesüléshez, és az egyesület feloszlásához.⁽¹⁾

/5/ Titkos szavazással, de egyszerű szótöbbséggel történik:⁽⁶⁾

- a bizottságok,
- a tisztségviselők és
- az ügyvivők⁽¹⁾ megválasztása, valamint visszahívása.⁽⁶⁾

/6/ Üléseinek rendjét az Alapszabály keretei között Szervezeti és Működési Szabályzatában⁽⁶⁾ maga az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ határozza meg

10.§⁽¹⁾

/1/ Az Országos Választmány⁽⁶⁾ az egyesület ügyeit folyamatosan intéző operatív testület.

/2/ Az Országos Választmányba⁽⁶⁾ minden tagozat, **valamint a fogalmazói és titkári országos régiója**^{/8/} egy tagot delegál (választmányi tag).

Az egyesület tisztségviselői az Országos Választmánynak hivatalból tagjai. Az Országos Választmány ülésére állandó meghívottak: az Ügyészek Lapja Szerkesztő Bizottságának elnöke és főszerkesztője, valamint az országos bizottságok tagjai.^{/8/}

/3/ A választmányi tagot a tagozata 3 évre választja.

A választmányi tagsági viszony megszűnik:

- az egyesületi tagsági viszony megszűnésével,
- lemondással,
- a tagozat, **illetve a fogalmazói és titkári országos szekció régiója**^{/8/} általi visszahívással,
- az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁵⁾⁽⁶⁾ által történő felmentéssel,
- a megbízatás lejártával.

/4/ Visszahívásnak, vagy felmentésnek akkor van helye, ha a választmányi tag:

- az Országos Választmány⁽⁶⁾ munkájában egy éven át nem vesz részt, vagy
- hivatásához⁽⁵⁾ és egyesületi taghoz méltatlan magatartást tanúsít, de kizárására nincs ok.

/5/ Visszahívás vagy felmentés esetén az Etikai Bizottság állásfoglalását kell kérni. Felmentés esetén a választmányi tag tagozatának, **illetve régiójának**^{/8/} véleményét is be kell szerezni.

/6/ Az Országos Választmány:⁽⁶⁾

a.) gondoskodik a Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ előkészítéséről és határozatainak végrehajtásáról,

b.) ellátja az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ számára fenn nem tartott érdekképviseleti teendők elvi irányítását, meghatározza a legaktuálisabb feladatokat,⁽⁵⁾

c.) ellátja mindazokat az egyéb feladatokat, melyeket az Alapszabály nem utal az egyesület más érdekképviseleti - önkormányzati - szervének hatáskörébe,

d.) megalkotja mindazokat a belső szabályzatokat, amelyek nem tartoznak az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾, vagy más önkormányzati szerv hatáskörébe,

e.) célfeladat ellátására munkacsoportokat⁽⁵⁾ hoz létre és működtet,

f.) dönt az Egyesületi Alap terhére alapítvány létesítéséről, pályázat kiírásáról, díj kitűzéséről,⁽⁵⁾

g.) megbízza az Ügyészek Lapja Szerkesztő Bizottsága elnökét és főszerkesztőjét,⁽⁵⁾

h.) az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ elé terjeszti az éves beszámolót és a költségvetés tervezetét.⁽⁵⁾

/7/ Az Országos Választmány⁽⁶⁾ szükség szerint, de legalább évente két alkalommal ülésezik. Az ülést az elnök hívja össze.

/8/ Az Országos Választmány akkor határozatképes, ha ülésein tagjainak legalább kétharmada jelen van.⁽⁶⁾

/9/ Az Országos Választmány határozatait általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza. Minősített többség szükséges a más társadalmi szervezettel való egyesülési vagy a feloszlási javaslatához.

Minősített többség és titkos szavazás szükséges az egyesületi tag kizárásához.⁽⁶⁾

/10/ Az Országos Választmány⁽⁶⁾ összehívásának és működésének részletes szabályait az Alapszabály keretén belül Ügyrendjében⁽⁶⁾ maga állapítja meg.

11.§

/1/ Az egyesület keretében a következő országos bizottságok működnek:

a.) Etikai Bizottság

b.) Felügyelő Bizottság

c.) Nemzetközi Bizottság⁽³⁾

/2/ Az országos bizottságok 5 tagúak. A bizottságok tagjait az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ választja 3 évre titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel.

A bizottságok elnöküket és titkárukat maguk választják meg 3 évi időtartamra. A bizottságok működésük rendjét az Alapszabály keretei között maguk állapítják meg.⁽¹⁾

/3/ A bizottsági tagság megszűnik:

a.) az egyesületi tagsági viszony megszűnésével,

b.) lemondással,

c.) visszahívással,

d.) a megbízatás lejártával. ⁽¹⁾

/4/ Visszahívásnak akkor van helye, ha a bizottság tagja:

a.) a bizottság munkájában legalább egy éven át nem vesz részt,

b.) ügyészhez és egyesületi taghoz méltatlan magatartást tanúsít, de kizárására nincs ok. ⁽¹⁾

/5/ Visszahívás esetén az Etikai Bizottság állásfoglalását kell kérni, és a tag tagozatának, **illetve régiójának** ^{/8/}véleményét be kell szerezni. ⁽¹⁾

12.§

/1/ Az Etikai Bizottság közreműködik abban, hogy az egyesület tagjainak magatartása feleljen meg az ügyészi etika követelményének.

Az érintett ügyész felkérése esetén közreműködik az ügyészt ért bírálatok ⁽⁵⁾ megalapozottságának kivizsgálásában és ebben a körben megteszi mindazokat az érdekvédelmi intézkedéseket, amelyek nem tartoznak az egyesület más önkormányzati szervének hatáskörébe.

/2/ Az Etikai Bizottság az /1/ bekezdésben meghatározott feladatok ellátása során:

a.) állásfoglalást alakít ki és tesz közzé az ügyészi hivatást érintő általános etikai kérdésekben, ⁽⁵⁾

b.) megvizsgálja tagjai etikátlan magatartására vonatkozó bejelentéseket, tagjainak az egyesületi tagsággal össze nem férő magatartását, és ennek alapján indokolt esetben kezdeményezi az egyesületből kizárást, vagy a felelősségre vonás más módját,

c.) az egyesület más önkormányzati szervének a fellépését kezdeményezi, ha a tagokat ért alaptalan támadásokkal szemben ez szükséges. ⁽⁶⁾

d.) a tagozatok javaslatai alapján a Küldöttközgyűlés elé terjeszti a Finkey Ferenc díjra javasoltak névsorát. ⁽⁷⁾

/3/ Az Etikai Bizottság tevékenységét az Ügyrendjében meghatározottak szerint fejti ki. ⁽⁶⁾

13.§

/1/ A Felügyelő Bizottság folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy az egyesületnek, **a fogalmazói és titkári országos szekciónak,** ^{/8/} és ezek tisztségviselőinek tevékenysége megfelel-e az Alapszabály és a jogszabályok rendelkezéseinek.

/2/ A Felügyelő Bizottság ellenőrzi az Alapszabály megtartását ⁽⁵⁾, az egyesület **és a fogalmazói és titkári országos szekció** ^{/8/} gazdálkodását és költségvetésének végrehajtását. Megállapításairól évente írásos jelentést tesz az Országos Választmánynak ⁽⁵⁾ ⁽⁸⁾, és az Országos Küldöttközgyűlésnek, **illetve tájékoztatja a fogalmazói és titkári országos szekció elnökségét, közgyűlését.** ⁽⁶⁾ ^{/8/}

/3/ A Felügyelő Bizottság tevékenységét az Ügyrendjében ⁽⁶⁾ meghatározottak szerint ⁽⁵⁾ fejti ki.

14.§ ⁽³⁾

/1/ A Nemzetközi Bizottság közreműködik az egyesület nemzetközi kapcsolatainak kialakításában és fejlesztésében, az e területen jelentkező problémák feltárásában és megoldásában.

/2/ A Nemzetközi Bizottság az /1/ bekezdésben meghatározott feladatai ellátása során:

- a.) ellátja az egyesület nemzetközi egyesületi tagságával kapcsolatos feladatokat⁽⁵⁾,
- b.) megvizsgálja a nemzetközi kapcsolatok kialakítására irányuló kezdeményezéseket és ilyen kérdésben maga is kezdeményezően lép fel,
- c.) javaslatot tesz az egyesület döntésre hivatott szerveinek és tisztségviselőinek a nemzetközi kapcsolatok létesítésére és fenntartására vonatkozó döntésekre,
- d.) szükség esetén segítséget nyújt az ügyvivőknek és a tisztségviselőknek⁽⁵⁾.

/3/ Nemzetközi vonatkozású döntéseknél a Nemzetközi Bizottság⁽⁶⁾ véleményét figyelembe kell venni.

/4/ A nemzetközi kapcsolatok fenntartásához szükséges pénzügyi fedezetet az éves költségvetésben tervezni kell.

Ennek felhasználásához a Nemzetközi Bizottság⁽⁶⁾ javaslatát, illetve véleményét figyelembe kell venni.

/5/ A Nemzetközi Bizottság tevékenységét az Ügyrendjében meghatározottak szerint fejt ki.⁽⁶⁾

15.§⁽¹⁾

/1/ Az egyesület tudományos, oktatási, szociális, kulturális, és sport⁽⁶⁾ célkitűzéseinek megvalósítására, szervezésére és koordinálására az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ három évre titkos szavazással és egyszerű szótöbbséggel

- a.) oktatási és tudományos⁽⁶⁾ ügyvivőt,
- b.) szociális⁽⁶⁾ ügyvivőt,
- c.) kulturális⁽⁶⁾ ügyvivőt,
- d.) sport⁽⁶⁾ ügyvivőt választ.

Az ügyvivők újraválaszthatók.

/2/ Az ügyvivők - a feladat jellegétől függően - a tagozatok (vagy egy-egy meghatározott tagozat) bevonásával, illetve az egyesület tagja (tagjai) felkérésével látják el feladataikat, szükség esetén az adott feladatra munkacsoportot hozhatnak létre.⁽⁵⁾

/3/⁽⁷⁾ Feladataik ellátása során az ügyvivők együttműködnek az egyesület bizottságaival és a témával érintett tisztségviselőkkel.⁽⁵⁾

/4/⁽⁷⁾ Az ügyvivői megbízatás megszűnik a 11.§ /3/ bekezdésében meghatározott esetekben, a 11.§ /4/ és /5/ bekezdéseiben szabályozott eljárással.⁽⁵⁾

16.§⁽¹⁾

/1/ A szociális tevékenységből az ügyvivő feladatai körébe⁽⁵⁾ tartozik különösen:

- a.) az ügyészek élet- és munkakörülményei, anyagi megbecsülése alakulásának figyelemmel kísérése, az e körben keletkezett javaslatok, jogszabály-tervezetek, utasítás-tervezetek véleményezése és szükség szerint az Országos Küldöttközgyűlésnek,⁽⁶⁾ az Országos Választmányak⁽⁶⁾ és a tisztségviselőknek ajánlások tétele,

b.) az éves költségvetésből, **valamint a tagozati alapból**⁽⁷⁾ a szociális célokra fordítható⁽⁷⁾ összeg nagyságára és felhasználása⁽⁷⁾ elveire javaslattétel,

c.) az egyesület nehéz anyagi helyzetbe jutott tagjainak (családtagjainak) **a tagozati alapból**⁽⁷⁾ konkrét anyagi segítségnyújtásra **javaslattétel**⁽⁷⁾

d.) állásfoglalás, illetve javaslattétel mindazon szociális kérdésben, amelyre az egyesület önkormányzati szervei, illetve tagjai felkérnek.

/2/ Az egyesület kulturális feladatai körében az ügyvivő⁽⁵⁾

a.) lehetőséget teremt az egyesület tagjai irodalmi, képzőművészeti és egyéb művészeti tevékenységének megismerésére,

b.) támogatja a szabadidő kultúrált eltöltésére irányuló kezdeményezéseket,

c.) felkutatja és megismerteti az egyesület tagjai és családjuk üdülési lehetőségeit, ennek érdekében az Ügyészek Nemzetközi Egyesülete társországi ügyészi szervezeteitől információkat szerez a külföldi üdülés lehetőségeiről is,⁽⁵⁾

d.) kulturális rendezvényeket rendez, szervez és támogat,

e.) javaslatot tesz az éves költségvetésből, **valamint a tagozati alapból**⁽⁷⁾ a kulturális célokra fordítható⁽⁷⁾ összeg nagyságára és a felhasználás elveire.

/3/ Az egyesület sporttevékenysége során az ügyvivő⁽⁵⁾

a.) támogatja és szervezi a Nemzetközi⁽⁵⁾ Sporttalálkozókat,

b.) a Regionális Sporttalálkozók hagyományait megőrizve azokat továbbfejleszti,

c.) a tagozatok kezdeményezéseit támogatja és más tagozatokkal megismerteti,

d.) versenyek szervezésével lehetőséget teremt az egyesület tagjainak, családtagjainak sportolására,

e.) javaslatot tesz az éves költségvetésből, **valamint a tagozati alapból**⁽⁷⁾ a sportcélokra fordítható összeg nagyságára és a felhasználás elveire.

/4/ Az oktatási és tudományos tevékenység körében az ügyvivő⁽⁵⁾

a.) javaslatot dolgoz ki a szakmai képzés - kiemelt figyelemmel a fogalmazóképzésre⁽⁵⁾ - önképzés, továbbképzés tartalmára, véleményezi az e körben keletkezett hivatali terveket és tervezeteket,

b.) javaslatokat tesz és közreműködik a szakmai képzés és továbbképzés eszközeinek és formáinak kialakítására,

c.) belföldi és külföldi tanulmányutak, tanfolyamok, továbbképzések szervezésére⁽⁶⁾ és a mások által szervezett ilyen lehetőségek igénybevételére javaslatokat dolgoz ki, valamint véleményezi⁽⁶⁾ az e körben meghirdetett pályázatokat,

d.) kialakítja az egyetemekkel való kapcsolattartás fórumrendszerét és tartalmi kérdéseit,⁽⁵⁾

e.) ösztönzi az ügyészek tudományos tevékenységét tudományos pályázatok kiírásának kezdeményezésével⁽⁵⁾, szakcikkek, szakkönyvek megírására felkéréssel,

f.) közreműködik tudományos konferenciák, tanácskozások szervezésében,

g.) javaslatot tesz más szervek által szervezett tudományos tanácskozásokon való részvételre, illetve közreműködik ezek anyagi támogatásában,

h.) javaslatot tesz az éves költségvetésből, **valamint a tagozati alpból**⁽⁷⁾ a tanfolyamokon, továbbképzéseken és egyéb oktatásokon való részvételre, illetőleg a tudományos célokra fordítható összeg nagyságára és a felhasználás elveire.

17.§⁽¹⁾

/1/ Az egyesület tagozatai működhetnek:

- megyei (fővárosi) főügyészségeken,
- katonai ügyészségeken⁽⁵⁾,
- a fellebbviteli főügyészségeken, a katonai fellebbviteli ügyészségeken⁽⁵⁾,
- az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetben,
- a Katonai Főügyészségen,
- a Legfőbb Ügyészségen.

A tagozatok általában az adott szervezet egységében szolgálatot teljesítő egyesületi tagokból állnak. A katonai ügyészségek és a fellebbviteli főügyészségek⁽⁵⁾ ügyészei a székhelyük szerinti tagozatba is beléphetnek.

/2/ A tagozatok az adott szervezeti egységeknek megfelelő döntési szinten látják el az egyesület általános céljaiból következő feladatokat azzal a kivétellel, hogy a Legfőbb Ügyészségen működő tagozat országos szintű egyesületi jogokat nem gyakorolhat. Az egyesületi tagok Katonai Főügyészségi tagozata az egyesületi feladatokat a katonai ügyészségek sajátos helyzetét figyelembe véve csupán az ott dolgozó ügyészek tekintetében látja el.

/3/ A tagozatok tagjai sorából 3 évi időtartamra legalább 3 tagú ügyvezető testületet választanak. Küldöttet választanak és tagot delegálnak az Országos Választmányba,⁽⁶⁾ illetve döntenek e személyek visszahívásáról.⁽⁵⁾

/4/ A tagozat működési rendjét - az Alapszabály keretei között - Szervezeti és Működési Szabályzatában⁽⁶⁾ a tagozat maga határozza meg.

17./A.§^{18/}

FOGALMAZÓI ÉS TITKÁRI ORSZÁGOS SZEKCIÓ

/1/ Az egyesület tagjaként tevékenykedő fogalmazók és titkárok sajátos státuszukból adódó érdekeik egyesületen belüli képviseletét – az egyesület általános érdekképviseleti feladatai mellett – a fogalmazói és titkári országos szekció látja el.

/2/ A fogalmazói és titkári országos szekció célja – az alapszabály 2.§-ában meghatározott célokon túlmenően -, hogy az egyesület önkormányzati szervei munkájában való aktív részvétellel segítse

- a fogalmazók és titkárok problémáinak feltárását és azok megoldására tett javaslatai kidolgozásával az ügyészi hivatásra való felkészülést,
- az ügyészi pálya beláthatóságát, illetve előre láthatóvá tételét,
- javaslatokat tegyen a szakmai képzés, továbbképzés formáira és módszereire,
- kezdeményezze pályázatok, szak- és nyelvtanfolyamok szervezését,

- feltárja a fogalmazók és titkárok egzisztenciális gondjait /bérezés, béren kívüli juttatások, lakáshoz jutás támogatása, stb./ és javaslatokat dolgozzon ki azok megoldására,
- kezdeményezője és szervezője legyen az ifjúsági szakmai-, tudományos-, kulturális és sport rendezvényeknek.

/3/ A fogalmazói és titkári országos szekció – mint az Ügyészek Országos Egyesületének belső szervezeti egysége – önálló jogi személy. Működését az általa alkotott és az Országos Küldöttközgyűlés által jóváhagyott Szervezeti és Működési Szabályzata alapján fejt ki.

/4/ A fogalmazói és titkári országos szekció működési kiadásait az Országos Küldöttközgyűlés által elfogadott éves költségvetésben meghatározott pénzügyi keretből, tagjai vagy mások önkéntes adományaiból, illetve támogatásaiból fedezi. Az adományok és támogatások elfogadására az Alapszabály 3.§ /1/ bekezdésében foglaltakat kell alkalmazni.

/5/ A fogalmazói és titkári országos szekció tagja lehet az egyesület bármely tagozata által tagnyilvántartásba vett fogalmazó és titkár. /Alapszabály 4.§ /1/ és /2/ bekezdés./

/6/ A fogalmazói és titkári országos szekció tagság megszűnik

- az egyesületi tagságnak az Alapszabály 4.§ /3/ bekezdés a./-c./ valamint e./ pontjában meghatározott eseteiben,
- az ügyészi kinevezés elnyerésével,
- a szekcióból való kilépéssel és kizárással,

/7/ A szekcióból való kilépés esetén a tag egyesületi tagsági viszonya – ellenkező nyilatkozatának hiányában – változatlan marad.

/8/ A szekcióból való kizárásról a fogalmazói és titkári országos szekció Küldöttgyűlése dönthet. Döntése ellen halasztó hatályú kérelem terjeszthető elő az egyesület Országos Választmányához. Kizárás esetén egyebekben az Alapszabály 4.§ /8/ és /9/ bekezdéseit kell alkalmazni.

/9/ A fogalmazói és titkári országos szekció szervezete a következő:

- a szekció Küldöttgyűlése,
- a szekció elnöksége,
- a szekció tisztségviselői,
- a szekció régiói,
- a régiók tisztségviselői.

/10/ A fogalmazói és titkári országos szekció Küldöttgyűlése a szekció legfelsőbb önkormányzati szerve.

/11/ A fogalmazói és titkári országos szekció Küldöttgyűlése küldötteinek megválasztására és a küldötti megbízatás megszűnésére az Alapszabály 8.§ /2/-/6/ bekezdésében foglaltakat a következő kiegészítésekkel kell alkalmazni:

- a küldötti megbízatás akkor is megszűnik, ha a küldött ügyészi kinevezést nyert, vagy
- a küldöttet a fogalmazói és titkári országos szekció, illetve a régiója visszahívja.

/12/ A fogalmazói és titkári országos szekció Küldöttgyűlésének hatáskörébe tartozik

- a szekció elnökének és elnökségének a megválasztása és visszahívása,
- a szekció elnökének, elnökségi tagjainak, valamint a küldöttek felmentése,
- a szekció éves programjának, a hozzá tartozó költségvetésnek a megállapítása, a végrehajtásról szóló jelentés elfogadása,
- állandó vagy eseti jellegű bizottság létrehozása,
- mindaz, amit az Alapszabály egyéb rendelkezései a szekció Küldöttgyűlésének hatáskörébe utalnak, illetve amelyek megvitatására a szekciót az egyesület Országos Küldöttközgyűlése, Választmánya, vagy tisztségviselői felkéri.

/13/ A fogalmazói és titkári országos szekció Küldöttgyűlésének működésére az Alapszabály 9.§ /2/-/5/ bekezdésében foglaltakat kell alkalmazni.

/14/ A fogalmazói és titkári országos szekció Elnöksége a szekció ügyeit folyamatosan intéző választott testület.

a./ Az Elnökségbe minden régió egy tagot delegál. Az elnökségnek hivatalból tagja a szekció elnöke és titkárai.

b./ Az elnökségi tag megválasztására, az elnökségi tagsági viszony megszűnésére az Alapszabály 10.§ /3/-/5/ bekezdés rendelkezéseit azzal a kiegészítéssel kell értelemszerűen alkalmazni, hogy az elnökségi tagság akkor is megszűnik, ha a megválasztott tag ügyészi kinevezést nyer.

c./ A fogalmazói és titkári országos szekció Elnökségének hatáskörébe tartozik

- a szekció programja végrehajtásának a megszervezése,
- az aktuális feladatok meghatározása,
- a szekció Küldöttgyűlésének előkészítése,
- az éves beszámoló, valamint a költségvetés tervezeteinek az elkészítése és Küldöttgyűlés elé terjesztése,
- a belső szabályzatok megalkotása és elfogadása, illetve annak evégből a Küldöttgyűlés elé terjesztése, továbbá
- mindaz, amivel az egyesület Küldöttközgyűlése, Választmánya, tisztségviselői, valamint saját Küldöttgyűlése megbízza, illetve felkéri.

d./ A fogalmazói és titkári országos szekció Elnökségének működésére egyebekben az Alapszabály 10.§ /7/-/10/ bekezdéseit kell értelemszerűen alkalmazni.

/15/ A fogalmazói és titkári országos szekció tagjai az Alapszabály szerinti céljaik megvalósítása érdekében, az egyesület több megyei tagozatához tartozó fogalmazók és titkárok részvételével, régiókat hozhatnak létre.

a./ A régiók száma legfeljebb 8 lehet oly módon, hogy

- önálló régiót alakíthatnak a Fővárosi Tagozathoz tartozó fogalmazók és titkárok,
- 3-3 régióba tömörülhetnek a Dunán-túli és a Dunán-inneni tagozatok fogalmazói és titkárai.
- A Katonai Ügyészségek fogalmazói és titkárai önálló régiót alakíthatnak, de csatlakozhatnak
- szolgálati helyük szerinti régióhoz is.

b./ A régiók működésére az Alapszabály 17.§ /3/ és /4/ bekezdéseit kell értelemszerűen alkalmazni.

18.§.

/1/ Az egyesület tisztségviselői:

- elnök,
- három alelnök⁽⁵⁾,
- szervező titkár⁽⁵⁾,
- gazdasági titkár.

/2/ A tisztségviselőket az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ választja 3 évre, titkos szavazással, egyszerű többséggel. A tisztségviselők újraválaszthatók.⁽⁵⁾

/3/ Az egyesület tisztségviselőinek feladata, hogy az egyesület céljainak megfelelően szervezzék, irányítsák és képviseljék az egyesület tevékenységét, gondoskodjanak az Országos Választmány⁽⁶⁾ és az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ határozatainak végrehajtásáról. Feladatuk ellátása során kapcsolatot tartanak az ügyészség hivatalvezetésével, és az egyesülettel érintkezésbe kerülő országos szervekkel, valamint nemzetközi szervezetekkel.⁽⁵⁾

/4/ A fogalmazói és titkári országos szekció tisztségviselői:^{/8/}

- elnök,
- szervező titkár,
- gazdasági titkár.

a./ A tisztségviselők választása az Alapszabály 18.§ /2/ bekezdésében meghatározott módon történik.

b./ A fogalmazói és titkári országos szekció tisztségviselőinek feladata, hogy az egyesület és a szekció céljainak megfelelően szervezzék, irányítsák és képviseljék az egyesület és a szekció tevékenységét, gondoskodjanak az Országos Küldöttközgyűlés és az Országos Választmány, valamint a szekció Küldöttgyűlése és Elnöksége határozatainak végrehajtásáról.

c./ Feladataik ellátása során kapcsolatot tartanak

- az egyesület tisztségviselőivel, bizottságaival és ügyvivőivel, valamint
- a fiatal jogászokat tömörítő más, szakmai érdekképviseleti, társadalmi szervezetekkel.

19.§

Az egyesület elnöke:

- a.) ellátja az egyesület általános képviselőjét,
- b.) irányítja és koordinálja a tisztségviselők tevékenységét,
- c.) összehívja a Országos Küldöttközgyűlést⁽⁶⁾ és az Országos választmányt⁽⁶⁾,
- d.) kapcsolatot tart az Etikai Bizottsággal, segítséget nyújt feladatai ellátásához,
- e.) koordinálja az ügyészséget, az ügyészi munkát érintő jogszabályok, utasítások tervezeteinek észrevételezését,
- f.) munkáltatói jogkört gyakorol az egyesület alkalmazottai felett,
- g.) utalványozási jog illeti meg az egyesület pénzügyeiben.

19/A.§^{18/}

A fogalmazói és titkári szekció elnöke:

- a./ ellátja a szekció általános képviselőjét,**
- b./ irányítja és koordinálja a tisztségviselők tevékenységét,**
- c./ összehívja a szekció Küldöttgyűlését és Elnökségét,**
- d./ utalványozási jog illeti meg a szekció pénzügyeiben. A szekció bankszámlájáról a gazdasági titkárral együttes rendelkezési jog illeti meg.**

20.§

Az ügyvezető alelnök

- a.) ellátja mindazokat a feladatokat, amelyek ellátásával az elnök megbízza,
- b.) szervezi az egyesület vállalkozói tevékenységét, e körben a gazdasági titkár ellenjegyzésével szerződést köt,
- c.) irányítja és felügyeli az oktatási és tudományos ügyvivő tevékenységét, segítséget nyújt feladatai ellátásában,
- d.) felügyeli az egyesület lapkiadásával kapcsolatos feladatok ellátását.

21.§

Nemzetközi kapcsolatok alelnöke:

- a.) kapcsolatot tart az Ügyészek Nemzetközi Egyesületével és ott képviseli az egyesületet,
- b.) szervezi és koordinálja a nemzetközi kapcsolatokból adódó feladatok végrehajtását.

Mindebben a Nemzetközi Bizottság és a témában érintett ügyvivő van a segítségére, amellyel folyamatos kapcsolatot tart.

22.§

Belső kapcsolatok alelnöke:

- a.) a szervező titkárral együtt szervezi az egyesület belső életét,
- b.) folyamatosan tartja a kapcsolatot a tagozatokkal, a kulturális ügyvivővel és a Felügyelő Bizottsággal. **Figyelemmel kíséri és irányítja a fogalmazói és titkári szekció, illetve annak régiói tevékenységét, segítséget nyújt részükre a feladataik ellátásához.**^{18/}
- c.) **kezeli a tagozati alapot és az ügyvivők bevonásával dönt annak felhasználásáról.**⁽⁷⁾

16

23.§

A szervezőtitkár

Feladata az egyesület adminisztrációjának megszervezése, kialakítása. Ennek keretében:

- a.) gondoskodik a tagnyilvántartás és egyéb nyilvántartások folyamatos és naprakész vezetéséről,
- b.) szervezi az egyesület testületi üléseivel kapcsolatos feladatokat, és gondoskodik azok dokumentálásáról,
- c.) irányítja az egyesület alkalmazottait.

Folyamatos kapcsolatot tart az oktatás és tudományos ügyvivővel.

23/A.§^{18/}

A fogalmazói és titkári országos szekció szervezőtitkára

- a./ megszervezi a szekció adminisztrációját,
- b./ **gondoskodik a tagnyilvántartás és egyéb nyilvántartások folyamatos vezetéséről,**
- c./ **szervezi a szekció testületi ülésével kapcsolatos feladatokat és gondoskodik azok dokumentálásáról,**
- d./ **kapcsolatot tart az egyesület szervezőtitkárával.**

24.§

Az egyesület gazdasági titkára:

- a.) irányítja az egyesület pénzgazdálkodását,
- b.) megköti, illetőleg ellenjegyzzi a pénzügyi kötelezettség-vállalással kapcsolatos szerződéseket, utalványozási jogkört gyakorol,
- c.) kidolgozza a pénzgazdálkodással kapcsolatos belső szabályzatok tervezetét,
- d.) véleményezi a pénzgazdálkodásra kiható előterjesztések tervezeteit,
- e.) folyamatos kapcsolatot tart a szociális ügyvivővel.

f.) Ellenőrzi a fogalmazói és titkári országos szekció gazdálkodását, hiányosságok észlelése esetén intézkedik azok megszüntetésére, vagy ilyen irányú intézkedést kezdeményez.^{/8/}

24/A.§^{/8/}

A fogalmazói és titkári országos szekció gazdasági titkára

a./ szervezi és irányítja a szekció gazdálkodását,

b./ megkötí, illetve ellenjegyzí a pénzügyi kötelezettségvállalással kapcsolatos szerződéseket,

c./ utalványozási jogkört gyakorol. A szekció bankszámlájáról a szekció elnökével együttes rendelkezési jog illeti meg,

d./ kidolgozza a pénzgazdálkodással kapcsolatos belső szabályzatokat,

e./ folyamatosan kapcsolatot tart az egyesület gazdasági titkárával.

17

25.§⁽⁶⁾

/1/ Az Országos Küldöttközgyűlés Finkey Ferenc díjat adományozhat az egyesület érdekében végzett kiemelkedő tevékenységért.

/2/ A díj adományozására az egyesület bármely **tagozata és⁽⁷⁾** tagja tehet javaslatot. A javaslattétel határideje minden év január 15. napja. **A javaslatokat az Etikai Bizottság elnökéhez kell megtenni.⁽⁷⁾** A javaslatokat - az év első Országos Küldöttközgyűlésén – **az Etikai Bizottság elnöke terjeszti⁽⁷⁾** az Országos Küldöttközgyűlés elé.

/3/ A díjból évente legfeljebb 3 darab, 2000-ben legfeljebb 5 darab adományozható. Átadására az Országos Küldöttközgyűlés döntése szerint az év második Országos Küldöttközgyűlésén vagy ünnepélyes, illetőleg tudományos egyesületi eseményhez kapcsolódóan van lehetőség.

/4/ Az elismeréssel képzőművészeti kivitelezésű emlékérem és az adományozást igazoló okirat jár.

/5/ Az emlékérem 90 mm átmérőjű, bronzból készült öntvény, előoldalán az egyesület emblémájával, hátoldalán Finkey Ferenc képmásával.

/6/ Az okiratot az elnök írja alá.

26.§

/1/ A tisztségviselői megbízatás megszűnik az Alapszabály 11.§ /3/ bekezdésében megállapított esetekben. Visszahívásra a 11.§ /4/ és /5/ bekezdését kell alkalmazni.

/2/ A tisztségviselői megbízatás Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ ülései közötti időszakban történő megszűnése esetén az Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ Szervezeti és Működési Szabályzatában foglaltak szerint kell eljárni.

/3/ A fogalmazói és titkári országos szekció tisztségviselőjének megbízatása megszűnése esetén az /1/ és /2/ bekezdés rendelkezéseit értelemszerűen kell alkalmazni.^{/8/}

27.§

Az egyesület megszűnése esetén vagyonáról a Országos Küldöttközgyűlés⁽⁶⁾ dönt.

A fogalmazói és titkári országos szekció megszűnése esetén vagyona az egyesületet illeti meg.^{/8/}

28.§

Az egyesület Alapszabályában nem írt működésére a Polgári Törvénykönyv, valamint az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény rendelkezései irányadóak.

Jelen Alapszabály az Ügyészek Országos Egyesületének alakuló közgyűlésén elfogadott Alapszabályának 1993. április 28-i, 1995. február 27-i, 1996. december 11-i és 1997. április 2-i, 1998. december 10-i, 1999. december 8-i, 2001. április 24-i, **valamint a 2002. március 28-i** módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege.

⁽¹⁾ számmal jelöltük az 1993. április 28-i módosítást,

⁽²⁾ számmal jelöltük az 1995. február 27-i módosítást,

⁽³⁾ számmal jelöltük az 1996. december 11-i módosítást,

⁽⁴⁾ számmal jelöltük az 1997. április 2-i módosítást,

⁽⁵⁾ számmal jelöltük az 1998. december 10-i módosítást,

⁽⁶⁾ számmal jelöltük az 1999. december 8-i módosítást, valamint

⁽⁷⁾ számmal jelöltük a 2001. április 24-i módosítást.

/8/ számmal jelöltük a 2002. március 28-i módosítást.

DR. EGEDI ANITA

KÖNYVISMERTETŐ

Freda Adler-Gerhard O. W. Mueller-William S. Laufer:

Kriminológia

(Osiris Kiadó, 2000., Fordítók: B. Varga Éva, Bódig Mátyás)

„Felemelő és szép látvány, ahogyan az ember a tulajdon erőfeszítései révén válik ki úgyszólván a semmiből: ahogy eszének világával szétoszlatja a homályt, amit a természet vont köréje, ahogy önmaga fölé emelkedik, ahogy egészen az égi régiókig röpíti a szellem, ahogy óriás léptekkel – miként a nap – bejárja a világegyetem mérhetetlen térségeit, és ami még nagyobb és még nehezebb dolog, visszatér önmagába tanulmányozni önmagát és természetét, hivatását és kötelességeit.”

Jean-Jaques Rousseau

Az Adler-Mueller-Laufer nevével fémjelzett Kriminológia című könyv olvasása során kiderült számomra, hogy mennyire fontos volna valamennyiünknek az, hogy megismerhessük a bűnözés természetét (legalábbis annyit, amennyi megismerhető belőle). Ha képesek vagyunk néven nevezni a félelmeinket, ha merünk törődni velük, ha módot adunk magunknak a megismerésükre elmondhatjuk, hogy tettünk valamit, és a szorongás oldódhat, csökkenhet a kiszolgáltatottság érzése.

Maguk a szerzők így üdvözlik a kötet magyarországi megjelenését:

„Magyarország most újra csatlakozott a nyugati fejlődés fő áramához, hogy élvezhesse a parlamenti demokrácia és a szabad piac előnyeit. Ugyanakkor ez a csatlakozás hátrányokkal is jár, a bűnözés eddig ismeretlen formái jelennek meg, s a globalizáció következtében az ország életére a transznacionális bűnözés is befolyást gyakorol.

Ezért volt bölcs döntés a szerkesztők és a fordítók részéről, hogy magyarul is hozzáférhetővé tesznek egy olyan művet, amely a nyugati világ nagyobb tapasztalatait tükrözi az olyan bűnözés tekintetében, amely most új kihívást jelent a demokratikus átmenet országában.

Amikor nyugati tapasztalatokról beszélünk, nemcsak amerikai és nyugat-európai tapasztalatokra utalunk. Valójában globális tapasztalatokról és globális megközelítésről van szó, amelyek főleg az ENSZ égisze alatt kerültek rögzítésre. A kriminológia így globális örökségként jelenik meg, amelyhez a magyar kutatók korábban is jelentősen hozzájárultak, és a továbbiakban is hozzájárulnak majd.”

A bűnözés velünk, emberekkel jelent meg ezen a földön, a természet hát nem kínálhat kész példákat a probléma megoldására. Alkotunk szabályokat, amelyek működnek valahogy, és amelyek nem csak kifejezetten jogi, hanem szociológiai, pszichológiai, és más társadalomtudományi eszközökkel gyűjtött információk révén is hatékonyabbá tehetők.

Egy olyan kötetet ajánlok, amely egy izgalmas tudományterületet ölel fel és érdekességekben is bővelkedik – amelyek az olvasó számára élvezetesebbé tehetik az egyébként komoly tudásanyagot prezentáló munkát. Ne felejtjük el, ez egy amerikai tankönyv, ami stílusában, szerkesztésében is megmutatkozik.

A könyv felépítését tekintve három fő részre tagolódik.

- Az első rész áttekintést nyújt a kriminológiáról, annak történetéről, az egyes kriminológiai irányzatokról, a bűnözés és a bűnözői magatartásminták méréséről.

- A második rész a bűnözéssel és bűnözői magatartással, közelebbről: pszichológiai és biológiai perspektívákkal, feszültségelmélettel, a kulturális deviancia elméleteivel, a szubkultúrák kialakulásával, társadalmi kontroll elméletével, a bűnelkövetés célpontjaival és áldozataival, és a bűnözés alternatív magyarázataival foglalkozik.

- A harmadik rész pedig egyes bűncselekménytípusokra koncentrálna. A bűncselekmény tanával kezd, majd az erőszakos, vagyon elleni bűncselekményeket, a szervezett bűnözést, a kábítószerrel, alkohollal és szexualitással kapcsolatos bűncselekményeket végül pedig az összehasonlító kriminológia módszereit tárja fel.

Az első két részben olyan eredményeket dolgoznak fel, amelyek ellenőrizendők és alkalmazhatóak lehetnek a nem common law jogrendszerekben is, a könyv felöleli a kriminológiai kutatások fő irányait, amiket főleg amerikai kutatók vizsgálódásai alapján rögzítettek. Ám „...a XX. század második felének nem amerikai, illetve nem az Egyesült Államokban élő kriminológusait és kutatási eredményeit alig, vagy egyáltalán nem látjuk.” - írja Lévay Miklós a könyv szakmai szerkesztője az utószóban.

A **harmadik részben** több - az amerikai büntetőjogra jellemző - specialitás szerepel. A **10. fejezet** foglalkozik a bűncselekmény fogalmával és a büntethetőséget kizáró körülményekkel. Ezt a részt ismertetem részletesebben.

Jerome Hall dolgozta ki azt az elméletet, amely szerint ahhoz, hogy egy emberi cselekedet bűncselekménynek minősüljön meg kell, hogy feleljen a következő hét kritériumnak:

1) A cselekménnyel kapcsolatos kritérium: azaz az emberi cselekedet, hiszen a bűncselekmény általános fogalmának két alapvető összetevője az a) bűnös tett (actus reus), b) bűnös tudat (mens rea).

A cselekménnyel kapcsolatos követelmény többet jelent, mint egyszerűen azt, hogy egy magatartás legyen akaratos és racionális, felmerül a cselekmény és állapot közötti különbségtétel problémája. Érdekes, egy kaliforniai törvény szabadságvesztéssel sújtandó bűncselekménynek minősítette a kábítószerfüggőséget, ám az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága ezt a törvényt alkotmányellenesnek ítélte, mondván, hogy egy helyzet vagy állapot nem nyilvánítható bűncselekménynek.

Ami a mulasztás kérdését illeti, a nem cselekvés akkor lehet bűncselekmény, ha a törvény világosan kimondja, hogy az embernek meg kell tennie valamit, ám az mégsem teszi azt meg. A mi büntetőjogunktól eltérően az USA. legtöbb államában a törvény nem kötelezi az embereket arra, hogy segítséget

nyújtsanak a bajba jutottaknak, viszont a törvény a mentési művelet folytatására kötelezi azt, aki önként más segítségére sietett. Nincs tehát általánosan, mindenkiel szemben érvényesülő segítségnyújtási kötelezettség, az életmentők is például szerződés alapján kötelesek megmenteni a fuldoklókat.

2) A második a törvényesség kritériuma. Ez nem más, mint a nullum crimen sine lege követelménye.

3) A sérelem kritériuma: a bűncselekmény megkonstruálásának a célja, hogy valami rossz megtörténtét megakadályozzák, a káros következményt, amit el akarunk kerülni, nevezzük sérelemnek.

4) Okozati összefüggés kritériuma: ami akkor valósul meg, ha a cselekvő saját erőfeszítésével éri el az eredményt vagyis, ha az elkövető magatartása volt a sérelem szükségszerű oka, az okfolyamatba más nem avatkozott bele, és ez a magatartás volt a cselekmény közvetlen oka.

5) Mens rea, a bűnös tudat: Lambert kisasszonyt Los Angelesben elítélték egy városi rendelet megsértése miatt, a városban élt, de nem regisztráltatta magát a rendőrségen, mint korábban már elítélt személyt, mert nem tudta, hogy ez a kötelessége lett volna. A Legfelsőbb Bíróság viszont kimondta: amennyiben az egyén nem tudott a tilalomról, vagy kötelezettségről, nem lehet elítélni a törvénynek megfelelő eljárás követelményével összhangban. Csak azt lehet bűnösnek tekinteni egy bűncselekményben, aki annak tudatában cselekedett, hogy valami rosszat csinál. Azt nem követeli meg, hogy az elkövető ismerje a büntető törvénykönyvet, vagy büntudatot érezzen elég, ha azt tudja nem volt joga azt tenni, amit tett.

A fokozott objektív felelősség kivételt jelent a mens rea alól. Van a bűncselekményeknek egy csoportja, ahol a törvény nem követeli meg a bűnös szándék meglétét. Többnyire olyan magatartásokra vonatkozik ez, amelyek valamilyen szabályozás alá esnek, és amelyek egy egész közösség jólétét fenyegetik.

6) Egybeesés kritériuma azt jelenti, hogy a bűncselekménnyel együtt kell járnia egy megfelelő bűnös tudatnak.

7) A büntetőjogi büntetendőség kritériuma, azaz az utolsó szükséges összetevő a büntetés, ehhez még az is kell, hogy a törvény büntetni rendelje a cselekményt. A büntetés súlyossága abban is segít bennünket, hogy különbséget tegyünk a bűncselekmények fokozatai között. A legtöbb büntető törvénykönyv három súlyossági fokozatot ismer: büntett, vétség, kihágás

A fejezet a továbbiakban a büntethetőséget kizáró körülményeket veszi számba, először azokat, amik a magyar terminológiával élve bűnösséget kizáró okok, ezek közül az amerikai jog azokat ismeri el, amelyeknél a hét alkotóelem közül egy vagy több hiányzik. Egy elemzés kimutatta, hogy ügyes védők a mentesülés 53 újabb esetét vezették be a jogi nyelvbe, mint például a „fekete faji düh”, „mindenki ezt csinálja”. Ezek egyike sem büntethetőséget kizáró körülmény, bár mindegyik képes együttérzést kelteni. Le kell szögezni, hogy technikai értelemben csak az az érvelés minősül védekezési kifogásnak, illetve büntethetőséget kizáró körülménynek, amely arra hivatkozik, hogy a bűncselekmény hét konstitutív eleme közül egy vagy több hiányzik. Ilyenek:

- **Beszámíthatatlanság:** kóros elmeállapot következtében a vádlott vagy nem ismerte fel tettének természetét és minőségét, vagyis a tudatos / akaratlagos cselekvés követelménye nem teljesül, vagy nem tudta, hogy a cselekmény helytelen, vagyis a mens rea követelménye nem teljesül.

Különböző tesztek alkalmaznak a beszámíthatóság megállapítására: így M’Naghten-teszt, Durham-teszt, Ali-teszt, új szövetségi teszt. Néhány állam törvényhozása eltörölte ezt a fajta bűnösséget kizáró okot, míg mások ilyen lépést terveznek, attól tartva, hogy bármilyen alacsony is az ilyen vádlottak száma, egy „bűnös” esetleg szabadon maradhat!

- **Kóros elmeállapotú, de bűnös:** egyre több olyan állam van, ahol négyféle ítélet létezik bűnös, nem bűnös, beszámíthatatlansága miatt nem bűnös, bűnös de kóros elmeállapotú. Ekkor rögzítik a vádlott bűnösségét, de enyhítő körülményként elismerik, hogy jelen van bizonyos fokú kóros elmeállapot.

- **Bódult állapot:** a tudatos intoxikáció a legtöbb államban a védekezés része lehet, néhány esetben mentesít a vád alól, ha kizárja a mens reát, többnyire csupán azt eredményezi, hogy kisebb súlyú bűncselekménnyel vádolják meg az elkövetőt.

- **Gyermekkor:** a gyermekeket úgy kell tekinteni, mint akik kívül esnek a büntetőjogi felelősség körén. A common law szerint a gyermekkor felső határa 14. év. A 7. és 10 és fél éves kor között vélelmezték, hogy nem alakulhat ki bűnös tudat, specifikus esetben azonban a vádnak megengedték, hogy ennek ellenkezőjét bizonyítsa. 10 és fél és 14 éves kor között vélelmezik, hogy a gyerekek kialakulhat bűnös tudat, de a gyerek védelmében bizonyítani lehetett, hogy ez a bizonyos gyerek túl éretlen ahhoz, hogy bűnös tudata lehessen.

- **Ténybeli tévedés:** ha nincs mens rea, nincs bűncselekmény.

- **A törvény nem tudása:** a legtöbb bíróságon tovább él az a fikció, hogy mindenkinél vélelmezni kell a jog ismeretét, de manapság ki ismerhet minden törvényt?

Büntethetőséget kizáró körülmények II. – jogellenességet kizáró okok esetén a vádlottnál teljesülnek a cselekménnyel és szándékkal kapcsolatos követelmények, ám a törvény szerint mégsem áll meg a büntetőjogi felelősség: a cselekményt a törvény nem tiltja, kivételes helyzetekben maga a törvény ad engedélyt az elkövetőnek az adott cselekményre, ilyen esetek: a kényszer, fenyegetés, végszükség, hivatali kötelesség teljesítése, jogos védelem. Ez utóbbi kiterjedhet, a megtámadott életén túl a vagyontárgy védelmére is. Nem halálos erejű fizikai erőszak alkalmazható, amennyiben szükség van erre a behatoló megállítására, de csak ha már felszólították az elkövetőt a cselekmény abbahagyására, ha ez is elhangzott, és azt a behatoló figyelmen kívül hagyta, halálos fizikai erő is alkalmazható.

A 11. fejezet az erőszakos bűncselekmények jellemzőit ismerteti: a társadalom tudósok vizsgálatának eredményeit, amelyek arra irányultak, hogy milyen gyakran követik el e cselekményeket az USA-ban és másutt, milyen az időbeli, térbeli eloszlásuk, milyen szerepe van a körülményeknek, környezeti és viselkedési mintáknak. Használ olyan fogalmakat, amiket a büntető törvénykönyvek nem, és amik gyakran előforduló bűnözési mintákra utalnak így: sorozatgyilkosság, randevűn elkövetett erőszakos közönség, családon belüli erőszak, terrorizmus. Nőtt az etnikai vagy vallási gyökerű erőszakot

alkalmazó csoportok száma. Ez a fejezet foglalkozik a fegyvertartás szabályozásáról szóló vitával is.

A **12. fejezetet** a vagyon elleni bűnözésnek szentelik. Itt szólnak a betörés, gyújtogatás, amatőr és profi elkövetők eseteiről. Arról, hogy a törvényes kereskedelem minden új formája, a hitelkártya, számítógép elterjedése, a csúcstechnika, az Internet újabb alkalmat kínál a bűnözőknek.

A **13. fejezet** érdekfeszítő és Magyarországon aktuális témát feszeget: a társaságok törvényszegéseit, a jogi személyek büntetőjogi felelősségét. Edwin Sutherlandtól származik a fehérgalléros bűnözés fogalma. A későbbi tudósok különbséget tettek a magánszemélyek által elkövetett fehérgalléros és gazdasági társaságok által elkövetett bűncselekmények között. Ez utóbbiak közé tartoznak az értékpapírral kapcsolatos bűncselekmények, mint a megtévesztés, forgalom manipulálása, csalárd csőd, kormányzatot megkárosító csalások, különösen szerződések, beszerzések manipulálása, fogyasztók megtévesztése, biztosítási csalások, adócsalás, gazdasági és politikai korrupció. A XX. században a társaságok büntetőjogi felelősségét egyre több bűncselekményre terjesztették ki, bizonyos common law bűncselekményekre, valamint a környezetkárosításra. Ne feledkezzünk meg a szervezett bűnözésről sem, amiről szintén itt esik szó.

A **14. fejezet** kábítószerrel, alkohollal és szexualitással kapcsolatos bűncselekményekről szól, ezen belül is arról, hogy a kormányok újra és újra próbálták megakadályozni az ilyen szerekkel való visszaélést, mégis a drogprobléma tömegeket érint, és évről évre rosszabbodik a helyzet. A bűnüldözési és egészségügyi szervek a nemzetközi együttműködés lehetőségeit is felhasználják a kábítószer-kereskedelem elleni harchoz, a lakosság felvilágosításához, a kábítószerfüggők kezeléséhez és az elkövetők bebörtönzéséhez. Néhány megfigyelő a drogok legalizálásában lát egyfajta megoldást.

Az alkohol tartalmú italok legalizálása azonban nem oldotta meg az összes alkohollal kapcsolatos problémát. Az alkoholfogyasztás bizonyítottan összefüggésbe hozható az erőszakkal, az ittas vezetések esetek száma pedig olyan vészjóslóan megemelkedett, hogy állampolgári csoportok alakultak a probléma leküzdésére.

A szexuális viselkedés jogi szabályozása sokat enyhült, ám a pornográfia még ma is vitákat vált ki.

Az utolsó, **15. fejezet** a kriminológia fiatal ágával az összehasonlító kriminológiával foglalkozik. A globalizáció, amit az újabb technikai vívmányok és a nemzetközi kereskedelem szélesedése idézett elő szükségessé tette a kriminológia komparatív kutatását. Kihívást jelentő témák: a nemzetközi okok által gerjesztett helyi bűnözés, transznacionális bűnözés, nemzetközi bűncselekmények.

A könyv erénye hogy teljességre törekszik az egyes kialakult irányzatokat, elméleteket részrehabilitálás nélkül mutatja be és szembesíti azokat a más tendenciák által megfogalmazott kritikákkal. Ráirányítja a figyelmet a gyakorlatban is hasznosítható vagy már bevált megoldási lehetőségekre.

Bűnözés volt és lenne kriminológia nélkül is, de túl egyszerű volna a „Miért követnek el az emberek bűncselekményeket?” kérdésre elfogadni azt a választ, hogy „Csak. Mert emberek.” Ha felelősen gondolkodunk, be kell látnunk, hogy támogatni kell minden törekvést, próbálkozást, ami önmagunk, társadalmaink, gyengeségeink megismerésére irányul, még ha gyakran csekélyke eredménnyel kecsegtet is.

Jó szívvel ajánlom ezt a könyvet nemcsak jogászoknak, hanem mindazoknak, akik szeretnének többet megtudni a mi emberi világunkról.

VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL

Büntetőjog

- Bárd Károly – Gellér Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: Büntetőjog. Általános rész. Lezárva: 2002.január 31. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp.,2002.
- Dr. Domokos Andrea (szerk.): Kriminológiai Közlemények 59. Magyar Kriminológiai Társaság, Bp. 2002.
- Kahler Frigyes (szerk.): A semmisségi törvények. Büntetőjogi tanulmányok III. Kairosz Kiadó, Bp., 2002.
- Kahler Frigyes: III/III-as történelmi olvasókönyv. Adalékok az emberi jogok magyarországi helyzetéhez az 1960-as években. Kairosz Kiadó, Bp., 2001.
- Károlyiné dr. Müller Erzsébet – dr. Kovalik Pál – dr. Mészáros József – dr. Papp László: Új szabálysértési jogszabályok, magyarázatokkal I-II. 2., átdolgozott kiadás. Lezárva: 2002. január 1. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.
- Mezey Barna (szerk.): A praxistól a kodifikációig. Csemegi Károly emlékére (1826-1899), Libri Amicorum 5. Osiris Kiadó, Bp., 2002.
- NBH-Évkönyv 2001. Bp., 2002.
- Róth Erika (szerk.): A jogi személyek jogsértő cselekményeinek felelősségi kérdései. Miskolci Jogtudományi Műhely 1. Miskolc, 2001.

Gazdasági Jog

- Beszteri Sára – dr. Miskei László: A vámeljárási kézikönyve. Lezárva: 2002. január 31. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.
- Érsek Zsolt: Bevezetés a devizapiacokra. Második, javított kiadás. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp.,2002.

Közigazgatási jog

- Dr. Bártfai Béla – dr. Borók György – Horváth Viktor: A Miniszterelnöki Hivatal Évkönyve 2001. Lezárva: 2002. február 15. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Bp., 2002.
- Kállai Lajos – Sztanó Imréné: Adók, illetékek, járulékok és vámok. Saldo Rt. Bp., 2002.
- Dr. Lomnici Zoltán: Az alapítványok és a közalapítványok. 3., átdolgozott, bővített kiadás. Lezárva: 2002.március 1. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.

Dr. Rakvács József: Kézikönyv az új lakástörvény, a helyiségbérleti jogviszony magyarázatához. 3., bővített kiadás. Lezárva: 2002. március 1. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.

Rózsás Eszter: Közigazgatási jog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek, Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 2002.

Munkajog

Dabis Erzsébet: Vázlat a társadalombiztosítási jog szakvizsga anyagának feldolgozásához a bírósági fogalmazóképzés keretében. Lezárva: 2001. augusztus 31. OITH, Bp., 2002.

Goleman, Daniel: Érzelmi intelligencia a munkahelyen. SHL Hungary Kft., Bp., 2002.

Sárdi Gyula (szerk.): TB – Társadalombiztosítási jogszabályok 2002. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp., 2002.

Polgári Jog

Bíró György: A megbízási szerződés. Szerződéstár 2. Második, átdolgozott kiadás. Lezárva: 2001. március 1. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp., 2001.

Csúri Éva Katalin: A házassági vagyoni jog gyakorlati kérdései. Lezárva: 2001. október 30. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp., 2002.

Csúri Éva Katalin – Filó Erika – Somfai Balázs – Katonáné Pehr Erika – Mécsné Bujdosó Györgyi – Sári Péterné Vass Margit – Sebestyén Tamás: A családjogi törvény magyarázata. Lezárva: 2001. október 30. KJK-KERSZÖV Kiadó, Bp., 2002.

F. Dornbach Mária: Üzleti levelezés a gyakorlatban. Levélminták, modulok, magyarázatok. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft., Bp., 2002.

Eljárási törvények 2002. Lezárva: 2002. január 1. ÁRBOC Kft. Kiadó, Bp., 2002.

Dr. Gyulai Dezső: Vázlat „A polgári perrendtartás – a Vht. fontosabb rendelkezései” című anyagnak a bírósági fogalmazóképzés keretében történő megbeszéléséhez. Lezárva: 2001. november 30. OITH. Bp., 2002.

Lenox, John: Informatika. Harmat-KEVE, Bp., 2001.

Dr. Petrik Ferenc: Tulajdonjog I-II. Egyetemi jegyzet. PPKE JÁK, Bp., 2001.

Sárközy Tamás – Vékás Lajos (szerk.): Eörsi Gyula emlékkönyv. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.

Általános téma

Blahó András – Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula, Bp., 2001.

Európa Tanács INDOK: Veszélyeztetett kisebbségi kultúrák Európában (Angol-magyar bilingvis). Bp., 2002.

Dr. Baka András – dr. Kecskés László – dr. Lamm Vanda – dr. Lomnici Zoltán: Intézmények Európában. (Hágai Nemzetközi Bíróság, Európai Közösség Intézményei, Emberi Jogok Európai Bírósága) HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2002.

Madari Ákos (szerk.): Európa 2010. gyakorlati kézikönyv az Európai Unió jelenéről és jövőjéről. Euro Info Service, Bp., 2002.

E-SZÁMUNK SZERZŐI

EGEDI ANITA
ÜGYÉSZSÉGI FOGALMAZÓ
Heves Megyei Főügyészség

DR. GÁL ATTILA ANDRÁS
ÜGYÉSZSÉGI FOGALMAZÓ
Fővárosi Főügyészség

DR. MOLNÁR EDINA ÜGYÉSZSÉGI FOGALMAZÓ
Szeghalmi Városi Ügyészség

DR. SIPOS LÁSZLÓ FŐÜGYÉSZ-HELYETTES
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Ügyészség

DR. SÜMEGINÉ DR. TÓTH PIROSKA
KÖNYVTÁRVEZETŐ
Legfelsőbb Bíróság

DR. SZENDREI GÉZA ÜGYÉSZ
Fővárosi Főügyészség

DR. VENCZL LÁSZLÓ FŐÜGYÉSZSÉGI ÜGYÉSZ
Katonai Főügyészség

Közlési feltételek

A Szerkesztőség szándékai és lehetőségei szerint vállalja olyan írások közlését, amelynek témája kapcsolatos az Ügyészek Országos Egyesületével, az ügyészséggel, az ügyészekkel vagy azok munkájával, főleg jogalkalmazói tevékenységével. Az elméleti és a gyakorlati tanulmányoknak tükröznie kell az adott téma széleskörű ismeretét, az abban foglaltak szakmai megalapozottságát. Ezen túlmenően az írás tartalma, gondolatisága nem állhat ellentétben az Ügyészek Országos Egyesületének Alapszabálya preambulumban megfogalmazott célokkal.

A kéziratot, amelynek tartalmaznia kell a szerző nevét, beosztását és szolgálati helyét, floppylemezen kell a Szerkesztőséghez eljuttatni. A cikkek terjedelme maximum 15 gépelt oldal lehet.

A Szerző hozzájárul ahhoz, hogy írásműve az Internet hálózaton is nyilvánosságra kerüljön.

A Szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására és korrigálására.

El nem fogadott kéziratot csak abban az esetben küldünk vissza, ha erre való igényét a Szerző a kézirat leadásakor bejelenti.

ÜGYÉSZEK LAPJA
ÜGYÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
SZAKMAI ÉRDEKKÉPVISELETI FOLYÓIRATA

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem az **Ügyészek Lapja** című folyóiratot 2002.évrepéldányban.

Megjelenik: évente 6 alkalommal.

Éves előfizetési díj (2002.évi számra): 6000,-Ft + ÁFA

Megrendelő neve:

Pontos címe, irányítószámmal:

.....
.....

Ügyintéző neve, telefonszáma:

.....

Dátum:

cégszerű aláírás

A megrendelő lapot szíveskedjék az alábbi címre postázni:

Ügyészek Országos Egyesülete

1372 Budapest, Markó u. 16. – Dr. Auer László

Telefon: 269-2600/308.

Számlaszám: **CREDITANSTALT Rt.** (Bp. V. Alkotmány u. 4.)

10900011-00000009-66980000

Ügyészek Lapja

alapítva 1993-ban

(© Ügyészek Országos Egyesülete)

Szakmai Érdekképviseleti folyóirat

Kiadja az Ügyészek Országos Egyesülete

ISSN 1217-7059

A kiadásért felel: Dr. Hajdú Mária ÜOE elnöke

A szerkesztőség címe: 1881 Budapest, Markó u. 27.

Főszerkesztő: Dr. Virág Mária, Legfőbb Ügyészség

A szerkesztőség elnöke: Dr. Tamási Pál

Budapesti V.-VIII.-XIII. Ker. Ügyészség

A szerkesztőség tagjai:

Dr. Auer László, Legfőbb Ügyészség

Dr. Bíró Kornélia, Legfőbb Ügyészség

Dr. Ettig Antal Katonai Ügyészség

Dr. Nánási László, Bács-Kiskun Megyei Főügyészség

Dr. Szabolcsi László, Legfőbb Ügyészség

Munkatársak:

Bárd Johanna – tipográfia

Gárdonyi Kolos – tördelés

Merkl Zsuzsa – leírás